

Regler for biodynamisk Demetergodkendt dyrkning

Januar 2024

Godkendt af
Demeterforbundet
i Danmark

Foreningen for Biodynamisk Jordbrug

DE DANSKE DEMETERREGLER

FORORD

De danske Demeter-regler er analoge med de internationale Demeter-regler, der udformes af Den Biodynamiske Federation Demeter International (BFDI), hvor også Foreningen for Biodynamisk Jordbrug er medlem. Der er dog få forskelle mellem de danske og internationale regler, og de vigtigste er:

- a. beregningen af dyreenheder, gødningsmængder, N-mængder og N-indhold er lidt anderledes i de internationale regler end hvad der er praksis i Danmark. For ikke at skabe forvirring er dansk praksis bibeholdt og tallene er justeret, så de mængdemæssigt korresponderer med dem i de internationale regler.
- b. Få planteplejemidler, der godkendes af BFDI, er enten ikke godkendt af eller har ikke været sendt gennem godkendelsesproceduren i Miljøstyrelsen i Danmark. Disse er derfor ikke på den danske liste.
- c. De internationale regler dækker al dyrkning, forarbejdning, rengøring, mærkning mm. Dette regelsæt indeholder kun forhold vedrørende Biodynamisk landbrug.
De øvrige regler kan downloades på [Demeter Standard - Certified products from biodynamic farming](http://www.demeter.net) www.demeter.net

Endelig skal det understreges, at Landbrugsstyrelsen kræver, at alle danske biodynamiske avlere, hvad enten de er Demetergodkendt eller ej, skal overholde de statskontrollerede økologiregler.

Ved tolknings spørgsmål vedr. reglerne er man altid velkommen til at kontakte Demeterforbundet v/ sekretær Åse Ditlefsen Ferrão, tlf. 27 50 10 68, mail demeterdanmark@gmail.com

Januar 2024.

Indholdsfortegnelse

Indhold

REGLER FOR BIODYNAMISK DEMETERGODKENDT DYRKNING	1
Foreningen for Biodynamisk Jordbrug	1
DE DANSKE DEMETERREGLER	2
6. PRODUKTION.....	6
6.1. Agerland og planteproduktion	6
6.1.1. Anvendelsesområde	6
6.1.2. Frø og udplantningsmateriale	6
6.1.3. Gødning	7
6.1.4. Plantepleje og -beskyttelse	10
6.1.5. Sædskifte	10
6.1.6. Gartnerier og grøntsagsproduktion.....	10
6.1.6.5. Produktion under glas og plastik	11
6.1.7. Flerårige afgrøder (frugtproduktion og vinavl).....	12
6.1.8. Svampe	12
6.1.9. Biodiversitet og miljø.....	13
6.1.10. Biodynamisk planteforædling.....	14
6.2 Biodynamiske præparater	16
6.3 Dyrehold	17
6.3.1. Anvendelsesområde	17
6.3.2. Krav til dyrehold	18
6.3.3. Besætningsstørrelse	18
6.3.4. Samarbejde mellem gårde	18
6.3.5. Husdyrenes røgt og pleje	19
6.3.5.1. Kvægets røgt og pleje	19
6.3.5.2. Røgt og pleje af får, geder og heste	20
6.3.5.3. Håndtering af grise	20
6.3.5.4. Håndtering af fjerkræ - grundlæggende regler	20
6.3.5.5. Håndtering af fjerkræ - specifikke regler	21
6.3.6 Fodring.....	21
6.3.6.1 Foder fra bedriften – Demeter andel for alle dyr	22
6.3.6.2 Omlægningsfoder.....	22
6.3.6.3 Fodring af kvæg, får, geder og heste.....	22
6.3.6.5 Fodring af kalve, lam, kid og føl.....	22
Følgende fodermidler, helst fra egen bedrift, må bruges: mælk, grovfoder, korn. Kalve og føl skal have mælk i mindst 2 måneder, lam og kid i mindst 45 dage.	22
6.3.6.6 Afgræsning af udyrkede områder	22
6.3.6.7 Gæstedyr	23
6.3.6.9 Fodring af svin	23
6.3.6.10 Fodring af fjerkræ	23
6.3.7 Avl og identifikation.....	23
6.3.7.1 Avl.....	23
6.3.7.2 Identifikation og logbog	23
6.3.8 Oprindelse af dyr, indkøbte dyr og markedsføring	23
6.3.8.1 Dyr indkøbt til avl eller udvidelse af besætning.....	23
6.3.8.2 Dyr indkøbt til slagtedy.....	23
6.3.8.3 Malkekvæg, kalve, kødkvæg til slagting	23
6.3.8.4 Får og geder	24
6.3.8.5 Svin.....	24
6.3.8.6 Fjerkræ	24
6.3.9 Dyrlægebehandling af dyr	24
6.3.10 Transport og slagting.....	24

6.4. Omlægning af bedriften	25
6.4.1. Omlægningsplan	25
6.4.2. Omlægning af hele bedriften	25
6.4.3. Omlægning af nye landbrugsarealer	26
6.4.4. Godkendelse i omlægningsperioder.....	26
6.4.4.1 Omlægning fra konventionel drift.....	26
Appendiks 1: Beregning af dyreenheder.....	29
Appendiks 2: Tilladte foderindkøb (kun godkendt økologisk foder må indkøbes).....	29
Appendiks 3: Tilladte fodertilskud og tilsætningsstoffer.....	30
Appendiks 4: Tilladte og begrænsede gødnings- og jordforbedringsmidler.....	31
Appendiks 5: Tilladte materialer og metoder til plantepleje- og beskyttelse.....	32
Appendiks 7: Godkendelse af dispensationer.....	34
Appendiks 8: Minimumsalder ved slagtning af fjerkræ.....	35
Appendiks 9: Produkter, der må bruges til rengøring og desinficering af bygninger og anlæg til husdyr (f.eks. udstyr og redskaber):.....	35
EFTERSKRIFT	36

2.1. Grundlæggende principper

I livsprocesser arbejder mange forskellige kræfter sammen, kræfter der ikke udelukkende stammer fra materielle forbindelser. Alle jordbrugsforhold afgøres af at der aktiveres processer, som forbedrer (højner) og beliver disse naturlige sammenhænge.

Den biodynamiske metode har hovedsagelig med dannelsen af de levende forbindelser at gøre og kan ikke defineres på samme måde som en produktionsmetode for døde artikler. Arbejde, der er udført med et menneskes hånd for at pleje jordens frugtbarhed, planterne, frøene og plantemateriale og dyrene i harmoni med de lokale betingelser, kan udvikle gården eller gartneriet til en levende organisme. Den enorme diversitet, der findes i naturen, betyder, at den jordbrugspraksis, der er bedst ét sted, kan være helt uhensigtsmæssig et andet. Landmandens interesser og evner må tages i betragtning i forhold til hvilke organisationsmuligheder for gården, der kan imødekomme disse normer. Korrekt tilrettelæggelse af de forholdsregler, der påvirker de levende processer, spiller en vigtig rolle. Til dette hører især den ansvarsfulde og regelmæssige brug af de biodynamiske præparater og betydningen af de kosmiske rytmer for planteproduktion og husdyrhold.

Reglerne for Demeter-godkendt jordbrugsproduktion udtrykker en indre aftale, der omfatter det ydre aktive biodynamiske jordbrug. De danske regler er opbygget på grundlag af de internationale Demeter-regler. Produkter, der bærer Demeter-mærke, skal være produceret efter Demeter-reglerne.

Biodynamisk arbejde kræver en stærkt forbundethed med de grundlæggende principper i den biodynamiske metode, dens principper og mål. Hertil er det nødvendigt at leve sig ind i de naturlige processer gennem observation, tænkning og forståelse. En stadig dybere forståelse af naturens sammenhænge kan opnås gennem vedholdende stræben. Hertil anbefales at søge støtte i litteratur, forskningsundersøgelser, studiekredse, kurser samt gennem biodynamisk rådgivning.

Den særlige indsigt, som er basis for den biodynamiske metode ud over de praktiske og videnskabelige erfaringer, kommer fra Rudolf Steiners foredragsrække kaldet "Landbrugskursus"¹ fra 1924 og den spirituelle, antroposofiske sammenhæng, som dette kursus indgår i.

¹ "Bidrag til en fornyelse af landbruget på åndsvidenskabeligt grundlag". af Rudolf Steiner.

Målet er altid at praktisere jordbrug på en sådan måde, at strukturen på gården som en integreret helhed, resulterer i sundhedsskabende produktion, og at de ingredienser, der indgår i produktionen, kommer fra gården selv. Hvis derimod nogen ønsker at bruge reglerne til at søge støtte i formaliteter eller til at lede efter "smuthuller" med økonomiske fordele, er det bedre at finde en anden måde at dyrke landbrug på.

Det er vigtigt, at avleren udvikler en ansvarsfølelse overfor reglerne ud fra sin egen viden. Hver enkelt kan takke den biodynamiske bevægelse som helhed for en del af sin egen eksistens og succes. Og enhver lokal handling, også uset, bidrager til det større fællesskab. Derfor må enhver til stadighed handle på en sådan måde, at forbrugers tillid til den biodynamiske metode bliver bekræftet og retfærdiggjort.

Jordbrug kommer til udtryk i det aktive, udviklende møde mellem menneske og naturen. Landskabets form er bestemt af behovet hos de mennesker der bor i en bestemt kultur. De afgrøder, som dette landbrug producerer, må tale til menneskevæsenet for at kunne ernære fuldstændigt. Kvægavl og den gødning, der derved produceres, har været og er stadig det bedste grundlag for agerbrug. Dyrehold kræver en foderproduktion, og kvæg har især behov for grovfoder, hvilket spiller en stor rolle i forhold til udarbejdelse af et sædskifte, som kan virke opbyggende på jordens frugtbarhed.

Vedrørende mærkning:

For at kunne mærke sine varer som Demeter-produkter, skal der være underskrevet en certificerings-kontrakt mellem Demeterforbundet og hhv. avleren, forædleren, grossisten eller butiksindehaveren. Demeter-mærkerne er internationalt anerkendt. Medmindre der siges fra, må de i kontrollen registrerede oplysninger deles internationalt.

Vedrørende reglernes opbygning:

Dette regelsæt indeholder regler gældende for biodynamisk landbrug. De fremhævede tekster i rammer er koncentrat af den øvrige tekst.

Bedriftsorganisme – Landbrugsindividualitet

"... et landbrug er egentlig i dette ords bedste forstand i overensstemmelse med sit eget væsen, når det kan opfattes som en selvstændig individualitet, - en virkelig i sig selv afsluttet individualitet. Egentlig burde ethvert landbrug nærme sig den tilstand at være en i sig selv afsluttet individualitet."

Rudolf Steiner ("Bidrag til en fornyelse af landbruget på åndsvidenskabeligt grundlag", 2. foredrag.)

Alt liv er dannet i overensstemmelse med organiske principper. Separate organer forener sig til en levende helhed. Denne organisme er mere end summen af de enkelte dele. Organismer er omgivet af en hud, som muliggør udviklingen af et indre liv og eksisterer i relation til det ydre jordiske og kosmiske miljø. Hvis dette indre liv er styret af en selvbestemt udvikling, formes en individualitet.

Hvis en jordbrugsbedrift er organiseret efter disse principper og ud fra egne resurser danner et system mellem jordens liv, planternes udvikling og det rette husdyrhold, kan der virkelig tales om en bedriftsorganisme. Sådanne bedrifter producerer sunde fødevarer på grund af den opnåede jordfrugtbarhed, planternes livskræfter og de enkelte dyreholds pleje i overensstemmelse med deres arts natur. Ligeledes frembringer disse bedrifter gennem deres bevågenhed på miljøet et landskab som kan regenerere og udvikle sig.

Enhver lokalitet har sin egenart. Enhver handling i forhold til jordbearbejdning, sædskifte og gødskning påvirker jordens flora og fauna. Typen af dyrehold, måden de opstaldes på og

håndteringen af deres gødning har indflydelse på jordens frugtbarhed. Menneskets beslutninger og samarbejde med andre giver bedriften en særlig karakter. Og mennesket kan desuden udvikle en større harmoni og orden i bedriftsorganismens struktur gennem et personligt og socialt/fælles spirituelt og videnskabeligt arbejde.

6. Produktion

Dyrkningsregler vedrørende afgrøder i tropiske og subtropiske klimaer er ikke medtaget i denne danske udgave af Demeterreglerne. Se hjemmesiden: demeter.net/certification/standards

6.1. Agerland og planteproduktion

Da planter er livsformer, som er særligt afhængige af påvirkninger fra omgivelserne, har planter behov for et velegnet voksested, såvel som tilstrækkeligt lys og varme. Forudsætningen for en god udvikling af blade, blomster og frugt/frø er en levende jord, som muliggør en god rodudvikling. Bestemmelsen af voksestedet er mere vigtig for plantens sundhed end de enkelte forholdsregler i plantehusholdningen. Lige så vigtigt er valget af velegnede sorter og arter. Ensidedigheden i dyrkningen af diverse kulturplanter kan afbalanceres med et, for det pågældende område, passende sædskifte. Udviklingen af bæredygtig jordfrugtbarhed nødvendiggør, at andelen af bælgeplanter (om muligt ikke kun enårige) er fyldestgørende og at en høj andel af bladafgrøder indgår i sædskiftet.

"At gøde betyder at belive jorden". Dette udsagn fra Rudolf Steiner leder os hen imod en metode til opbygning af frugtbarhed, som har sin oprindelse i forbindelsen mellem planter og dyrs livssfærer. Det vigtigste i ethvert gødningssystem er en passende anvendelse af de biodynamiske præparater.

At belive betyder i en biodynamisk forståelse at styrke de levende, formende kræfter i jordbruget. Det er således ikke alene at optimere de fysiske og biologiske vilkår for jordens organismer.

En væsentlig målsætning med jordbearbejdningen er, at de biologiske processer i jorden forstærkes. Energibesparende metoder bør prioriteres.

6.1.1. Anvendelsesområde

Planteproduktioner dækker alle landbrugsafgrøder og planter inklusive flerårige planter og prydplanter, der normalt dyrkes på økologiske ejendomme og virksomheder. Nye afgrøder eller produktionsteknikker, der ikke er omfattet af dette afsnit, og som ikke er sædvanlig praksis på økologiske ejendomme og virksomheder, kan kun afprøves med tilladelse fra Demeterforbundet (Appendiks 7, punkt 3).

6.1.2. Frø og udplantningsmateriale

6.1.2.1. Generelle principper - frø og udplantningsmateriale

Frøets indre kvalitet og ydre egenskaber påvirker dels afgrødens modstandsdygtighed i vækstperioden, dels det potentielle udbytte (set i forhold til voksestedet) og ernæringsværdien. For at opnå det biodynamiske landbrugs målsætninger for kvalitet, kræves særlig omhyggelighed og opmærksomhed på detaljer.

Frøfaste (Open Polination) sorter, forædlet på biodynamiske jordbrug, skal foretrækkes.

Frø, udplantningsmateriale og plantemateriale af genetisk modificerede sorter (GMO) inklusive protoplasma- og cytoplasma-cellefusionsteknikker må ikke opformeres eller sås på Demeter ejendomme.

Frø, udplantningsmateriale og plantemateriale produceret ved nye planteforædlingsteknikker (NPBTs) er ikke tilladt på Demeter ejendomme. Dette omfatter alle NPBTs, som under IFOAM EU betragtes som teknikker med genmanipulation til GMO'er efter den eksisterende retsmæssige definition i EU. Disse er:

- Oligonucleotide directed mutagenesis (ODM)
- Zinc finger nuclease technology types I to III (ZFN-I, ZFN-II, ZFN-III)
- CRISPR/Cas
- Meganucleases
- Cisgenesis
- Podning på en transgen grundstamme
- Agro-infiltration
- RNA-dependent DNA methylation (RdDM)
- Reverse Breeding
- Synthetic Genomics

Frø, udplantningsmateriale og plantemateriale inklusive læggekartofler skal stamme fra biodynamisk landbrug, ellers fra økologisk landbrug, hvis biodynamisk ikke er tilgængelig.

Biodynamiske eller økologiske frø og læggekartofler må ikke være behandlet med kemiske midler, heller ikke under opbevaring.

Brug af frø, som er behandlet med lavenergielektroner, er ikke tilladt

6.1.2.2. Udplantningsmateriale til grøntsager

Hvis biodynamisk eller økologisk udplantningsmateriale ikke er tilgængeligt, kan der gives dispensation til at bruge konventionelt ubehandlet udplantningsmateriale (fremstillet uden genmanipulation) (Appendiks 7, punkt 1). Denne dispensation kan ikke gives for udplantningsmateriale med en kort vækstperiode som salat og lignende.

Hybrider af korn, med undtagelse af majs, må ikke anvendes.

6.1.2.3. Udplantningsmateriale til træer og flerårige afgrøder

Hvis udplantningsmateriale til træer og flerårige afgrøder ikke er tilgængelige i biodynamisk eller økologisk kvalitet, kan der gives dispensation til at bruge konventionelt udplantningsmateriale, men først efter godkendelse af økologikontrollen (Appendiks 7, punkt 1). Behandling efter høst med kemisk syntetiske pesticider (f.eks. desinfektionsmidler) er ikke tilladt.

Import af højst 2 træer om året pr. gård er undtaget fra denne regel.

Det er forbudt at anvende genmanipulerede frø og udplantningsmaterialer, samt cellefusions/CMS-frø og -plantemateriale

6.1.3. Gødning

Den biodynamiske metodes primære målsætning er at belive jorden og at opretholde og udvikle jordens frugtbarhed. Udover jordbearbejdningen og sædskiftet, har den omhyggelige anvendelse af præpareret gødning fra husdyrene, og især fra køer, her den største betydning. Målet med gødning er at opbygge humus og gennem denne skabe en frugtbar jord, som kan nære planterne – ikke at gøde planterne direkte. Af disse grunde er gårdens egen husdyrgødning, grøngødning og kompost vigtige elementer i det biodynamiske jordbrug. Komposten tilsættes de biodynamiske kompostpræparater. På områder med ekstensiv græsning kan kompostpræparaterne udbringes i form af kokassepræparat.

Al gødning skal varetages opmærksomt og omhyggeligt. Opbevaringspladsen skal være passende, og en velegnet metode til udbringning er påkrævet. Næringsstofftab i løbet af opbevaringstiden ved fordampning og udvaskning skal minimeres.

I det følgende skelnes mellem følgende typer bedrifter:

- Market gartnerier
- Frugtplantager/ flerårige afgrøder
- Dyrket jord inkl grøntsagsproduktion

Og forskellige gødningsformer:

- Gødning fra egen bedrift (staldgødning, kompost, flydende gødning fra planter – se appendiks 4/1)
- Importeret gødning (som gødning fra egen bedrift, men købt fra biodynamiske eller økologiske gårde – se appendiks 4/1 og 2.)
- Kommercielle gødninger (andre produkter som bruges som gødning, af organisk eller mineralsk oprindelse, som ikke er dækket af de 2 ovennævnte punkter, betragtes som kommerciel gødning – se appendiks 4/2 og 3.)

6.1.3.1 Gødningsmængden

Den maksimale mængde kvælstof som må tilføres i gennemsnit over gårdens samlede areal, må ikke overstige den mængde, som ville kunne produceres af de dyr som gården ville kunne forsørge med sin egen foderproduktion (maksimum er 112 kg N/ha; se Appendiks 1).

Gartnerier må tilføre maksimum 170 kg N/ha, hvis mængden af fraført kvælstof er højere end 112 kg N/ha. Der skal redegøres for manglen gennem et kvælstofregnskab, godkendt af Demeterforbundet. Mængden af økologisk gødning kan være op til 80 kg N/ha/år beregnet som et gennemsnit over sædskiftet i grøntsagsarealet og ikke for hele gården.

Flerårige afgrøder (frugtplantager/ vinavl) må max tilføres 96 /50 kg N/ha/år. Kommerciel gødning skal udgøre mindre end 40 kg N/ha/år.

Hvis den gødning, som gården selv producerer, sammen med indkøbt økologisk gødning og andre metoder i afgrødehusholdningen, ikke dækker jordens behov, så kan økologisk gødning anvendes (se Appendiks 4). Konventionel husdyrgødning må ikke anvendes. Fremtvungen vækst bør undgås.

Mængden af kvælstof stammende fra kommerciel organisk gødning må på et pågældende areal ikke overstige den mængde, som kan tilføres med gårdens egen kompost, staldgødning og/eller grøngødning, og under alle omstændigheder skal mængden være mindre end 40 kg N/ha (undtagelse: flerårige afgrøder* f.eks. vin, frugt og bær og ved gartnerier/grøntsagsproduktion**).

En liste over tilladte gødningsformer findes i Appendiks 4.

* flerårige afgrøder, sammenlign også 6.1.6.

** gartnerier/grøntsagsproduktion, sammenlign også 6.1.5.1.

Konventionel ajle, gylle og fast husdyrgødning må ikke anvendes.

Den totale mængde kvælstof må ikke overstige 112 kg N/ha som gennemsnit af gårdens dyrkede areal.

Gartnerier må anvende op til 170 kg N/ha.

Frugtplantager må anvende op til 96 kg N/ha.

Vinmarker må anvende op til 50 kg N/ha.

Kvælstof stammende fra indkøbt økologisk gødning må ikke overstige 40 kg N/ha målt som total N-indhold.

Konventionel ajle, gylle og fast husdyrgødning må ikke anvendes.

Gødningen skal opbevares, præpareres og udbringes omhyggeligt.

En liste over tilladte gødningsformer findes i Appendiks 4.

Tabel 1. Maksimal mængde gødning i de forskellige afgrøder.

Bedriftstype	Max. kvælstof/ha/år	Særlige oplysninger	Maks. mængde af indkøbt økologisk gødning
Landbrug	112 kg N/ha		40 kg N/ha som gennemsnit for hele bedriften
Market gartneri med mindre end 40 ha / Havebrug	112 kg N/ha	Op til 170 kg N om nødvendigt skal dokumenteres	80 kg N/ha som gennemsnit af grøntsagsafgrøderne sædskiftet
Drivhus	Jævnfør økologiske dyrkningsregler	Kvælstofbalance	80 kg N/ha som gennemsnit af grøntsagsafgrøderne sædskiftet
Frugtplantage	96 kg N/ha		40 kg N/ha som gennemsnit af frugtplantagearealet
Vinavl	150 kg N/ha/3 år		40 kg N/ha som gennemsnit i hele vinmarken

6.1.3.2 Importeret gødning og jord

Stenmel (inklusive det som indeholder fosfor) og jorde kan anvendes. *Syntetiske kvælstofkilder, Chile salpeter, vandopløselige fosfatgødninger, såvel som rene kaliumsalte og kaliumsalte med et klorindhold på over 3%, er forbudt.* Kommunalt produceret kompost f.eks. af have-/parkaffald og spildevandsslam, er kun tilladt hvis der foreligger en analyse af eventuel forurening. Analyse skal godkendes af Demeterforbundet.

En liste over tilladte gødningsformer findes i Appendiks 4.

Importeret husdyrgødning må ikke komme fra konventionelt og/eller intensivt drevne husdyrbedrifter.

Der må ikke indføres gødning fra dyr, der har været fodret med genmodificeret foder.

Der må tages tilstrækkelige tiltag, der kan forebygge smitte af godkendte arealer med veterinære lægemidler, fodertilsætninger såsom antibiotika, forurening i naturlige foderstoffer såsom kviksølv i fiskemel og andre rester som herbicider i strøelse.

De gødningsformer, som er beskrevet i Appendiks 4, afsnit 3.1, skal godkendes af økologikontrollen og Demeterforbundet inden de indkøbes (se Appendiks 4).

Oprindelsen, mængden og anvendelsen (hvilket område, hvilken afgrøde) af al indkøbt gødning skal dokumenteres ordentligt og så vidt muligt præpareres på oprindelsesstedet.

Syntetiske kvælstofkilder, Chile salpeter, vandopløselige fosfatgødninger, såvel som rene kaliumsalte og kaliumsalte med et klorindhold på over 3% er forbudt.

Husdyrgødning fra intensivt drevne husdyrbedrifter og konventionel husdyrgødning er ikke tilladt.

Oprindelsen og anvendelsen af indkøbt gødning og jord skal dokumenteres.

6.1.4 Plantepleje og -beskyttelse

Et af målene med den mangesidige biodynamiske metode (i hvilken også landskabsplanlægning og -udvikling indgår) er at opnå en stor modstandsdygtighed mod svampe-, bakterie- og insektangreb i afgrøderne.

Hvis denne naturlige metode ikke er tilstrækkelig, kan de teknikker og materialer, der er anført på listen i Appendiks 5, anvendes.

Syntetiske kemikalier til kontrol af insekter, svampeangreb (inklusiv forebyggende anvendelse), virus eller andre sygdomme, ukrudt, eller til regulering af afgrødens vækst, er forbudt. Enhver anvendelse af midler, som ikke er tilladte, medfører at gården helt mister sit Demeter-certifikat, eller i det mindste til de afgrøder og områder, der er blevet behandlet.

Nye midler og metoder kan kun afprøves, hvis de er godkendte af Demeterforbundet og økologikontrollen (se Appendiks 5).

Afgrødernes naturlige modstandsdygtighed skal styrkes.

Enhver anvendelse af midler, som ikke er tilladte, medfører at gården helt mister sin Demeter-godkendelse, eller i det mindste til de afgrøder og områder, der er blevet behandlet

6.1.5. Sædskifte

Et alsidigt sædskifte tilpasset de lokale forhold og som indeholder grøngødning hjælper med at opbygge jordens frugtbarhed. Sædskiftet skal indeholde mindst 3 forskellige afgrøder, fra mindst 2 forskellige botaniske familier og mindst 20% jordopbyggende planter, helst kvælstofsamlere. I gartnerier skal mindst 1/3 af sædskiftet være grøngødning og/eller foderproduktion.

Sædskifte i drivhuse er beskrevet i 6.1.6.5.

6.1.6. Gartnerier og grøntsagsproduktion

På gartnerier over 5 ha skal der være dyr på ejendommen svarende til mindst 0,2 DE/ha, heraf minimum 0,1 DE/ha drøvtyggere, enten egne dyr eller i et samarbejde med en anden biodynamisk avler.

- Jorden må ikke holdes fri for vegetation gennem hele året.
- Omkring 1/3 af sædskiftet i gartneri skal være grøngødning og/eller foderafgrøder. Dette krav gælder ikke for bedrifter mindre end 2 ha grøntsagsproduktion. Vedrørende definition af grøngødning spørg Demeterforbundet.

6.1.6.1. Husdyrgødning, jorde og potteblandinger

Velomsat, præpareret husdyrgødning, fra drøvtyggere som indgår i gårdens husdyrflok, danner grundlaget for al gødning.

Reglerne i afsnit 6.1.3.2. anvendes. De yderligere krav er:

- Såjord og pottejordsblandinger skal så vidt muligt fremstilles af gårdens egne materialer. Mindst 25 volumenprocent af disse materialer skal udgøres af præpareret kompost fra plantematerialer og/eller dyregødning. Kommercielle potteblandinger skal være økologisk godkendt. Spagnumfri pottemuld bør foretrækkes.
- Plantematerialer til kompost, og færdig kompost fremstillet af bark, blade, ved osv. fra kommunale områder, må kun anvendes hvis en test for rester viser at materialerne er tilstrækkeligt rene.

- Spagnum er kun tilladt i udplantningsbede og i pottejordsblandinger. Andelen af tørv skal være så lav som mulig og må ikke overstige 70 %. Anvendelse af syntetiske jordforbedringsmidler er ikke tilladt. Al gødning og jordforbedringsmidler skal opfylde Demeterreglerne (se appendiks 4)
- Det er tilladt at dampsterilisere pottejordsblandinger og vækstsustater. Umiddelbart efter steriliseringen skal de biodynamiske kompostpræparater, flydende kompostudtræk, humuspræparat eller kokassepræparatet tilsættes for at stimulere den mikrobielle genkolonisering af jorden.

6.1.6.2. Dyrkningsteknikker

Dyrkningsteknikker uden jord (hydroponik og lignende), afgrøder dyrket i inaktive substrater (f.eks. slagter) og i beholdere, er ikke tilladt. Dyrkning i tynde jordlag (undtagen karse og spirer, som sælges med jordlaget) er ikke tilladt.

Chikorierødder (julesalat) skal fremdrives i jord. Hvis vandteknik anvendes, må vandet ikke indeholde tilsætningsstoffer, der er forbudt i Demeterreglerne. Hvis cikorierødderne drives i vand, skal julesalaten markedsføres med en deklaration, som angiver dette.

Husdyrgødning må kun indføres fra ikke-intensive husdyrbedrifter.

Mindst 25 volumenprocent af jord- og pottejordsblandinger skal udgøres af præpareret kompost.

En analyse af eventuel forurening er påkrævet for kompost fra kommunale områder.

Andelen af spagnum i udplantningsbede og i pottejordsblandinger bør være så lav som muligt og må ikke overstige 70%.

Dyrkningsteknikker uden jord er ikke tilladte.

Efter dampsterilisering skal der træffes forholdsregler, der sikrer den mikrobielle rekolonisering.

6.1.6.3. Plantepleje og -beskyttelse

Reglerne i afsnit 6.1.4. anvendes.

Produktion under dug eller fleece, især plastik, som dækker jorden, bør minimeres. Perforerede materialer, der kan genbruges, bør foretrækkes.

6.1.6.4. Ukrudtsregulering

Sædskifte, jordbearbejdning og afgrødekendskab er centrale i ukrudtsreguleringen. Mekaniske forholdsregler foretrækkes frem for termiske teknikker. Dampning af jord på marken, f.eks. rækkedampning, er ikke tilladt.

Jorden bør ikke være uden vegetation gennem hele året. Jorddække med organisk materiale fra landbruget (halm, træflis, blade, uld, jute) er tilladt. Nedmuldning af afgrøde er tilladt.

Anvendelse af industrielle jorddækningsmaterialer, såsom papir eller ukrudtshæmmende måtter, skal begrænses til jorde med særligt højt ukrudtstryk, dels pga. de langsigtede økologiske konsekvenser af ukrudtshæmningen, dels pga. vanskelighederne med at udbringe af de biodynamiske markpræparater. Anvendelse af industrielle jorddækningsmaterialer kræver godkendelse af Demeterforbundet og økologikontrollen og at de kan bruges flere år i træk.

Anvendelse af industrielle jorddækningsmaterialer er tilladt i begrænset omfang efter godkendelse af Demeterforbundet og økologikontrollen. Udløber i 2027.

6.1.6.5. Produktion under glas og plastik

Energiforbruget til at opvarme afgrøder under glas eller plastik (drivhuse mm) skal holdes så lavt som muligt. Opvarmning med fossile brændstoffer udfases i 2028.

- Dyrkning skal foregå i jord.
- Et sædskifte i drivhuset skal indeholde rotation af salgsafgrøden, der bør være flere afgrøder til stede i vækstsæsonen, grøngødning bør være 1/3 af gårdens dyrkede areal.
- De biodynamiske præparater skal bruges for hver afgrøde. 500 ved såning og plantning 501 før udplantning / i den vegetative periode og en gang i modningsperioden. Kompostpræparater skal tilsættes alle gødninger.
- Jorddække som i foregående afsnit
- CO2 berigelse er ikke tilladt
- Regnvand fra drivhusene skal opsamles, og bør bruges til vanding
- 20% af drivhusarealet skal afsættes til biodiversitet, med blomstrende afgrøder.

Energiforbruget til opvarmning bør minimeres. Fossil opvarmning vil blive udfaset i 2028.

Regnvand bruges til vanding.

6.1.6.6. Spirer og skud

I produktionen af spirer og skud skal der anvendes frø, rødder og rhizomer af biodynamisk oprindelse. Materialer af konventionel oprindelse er ikke tilladt.

Vandet som anvendes i produktionen af spirer og skud, skal være i drikkevandskvalitet. Alle substrater og bakker skal opfylde Demeterreglerne. I tvivlstilfælde kontaktes Demeterforbundet.

Frø, rødder og rhizomer af konventionel oprindelse er ikke tilladt.

Kun vand i drikkevandskvalitet må anvendes.

6.1.7. Flerårige afgrøder (frugtproduktion og vinavl)

Jorden bør ikke være uden vegetation eller bevoksning gennem hele året. Etableringsåret kan undtages fra denne regel (Appendiks 7, afsnit 2).

Undtagelser for frugtplantager i tørkebelastede klimaområder kræver godkendelse fra Demeterforbundet.

6.1.7.1. Støttepæle

I tempererede klimaområder må der af miljøårsager ikke anvendes pæle eller andet, der er lavet af træ fra tropiske egne. De tropiske græsser; bambus og tonkin, må dog anvendes. Imprægnerede støttepæle må ikke bruges.

6.1.8. Svampe

6.1.8.1. Sporernes/kulturens/myceliets oprindelse

Det anbefales at udvikle eget mycelium/podet materiale ifølge disse regler, og at dette vil fortsætte som startkultur.

Økologiske mycelier eller mycelier fra naturen kan benyttes. Når mycelier produceres på en Demeter-bedrift, skal ingredienserne til voksemediet stamme fra landbrug eller skov, som er Demeter-godkendt, hvis det er muligt.

6.1.8.2. Voksemediet oprindelse

- Svampevoksemediet skal bestå af materiale fra biodynamisk landbrug eller tilsætningsstoffer, der er tilladt at bruge i biodynamisk dyrkning, såsom mineralske produkter.
- Halm fra 2. omlægningsår må benyttes i vækstmediet.
- Hvis træ er importeret f.eks. egestammer (shitake), afklippede grene eller savsmuld, må der ikke have været anvendt insekticider efter den oprindelige fældning.

- Tørv er tilladt som dækningsmateriale i svampekulturer. Andre tilladte tilsætninger findes på appendikslister.

6.1.8.3. Biodynamiske forhold

Kompostpræparaterne skal tilsættes substratet på et passende tidspunkt inden podning. Hvis der er brugt sterilisation, skal kompostpræparaterne tilsættes efter dette og inden efterfølgende inkubation. Svampe, som dyrkes på steriliseret træsubstrat, skal tilføres kompostpræparaterne i savsmuldet inden varmebehandlingen, hvis de ikke bliver tilført efter.

Humuspræparatet skal tilføres mindst en gang pr. afgrødecyklus. Dette skal ske efter at vækstmediet er blevet podet. Kiselpræparatet tilføres mindst en gang pr. afgrødecyklus. Det anbefales at benytte kosmiske, astronomiske rytmer i arbejdet, som f.eks. beskrevet i Maria Thuns Såkalender.

6.1.8.4. Belysning

Svampearter, som reagerer på lys f.eks. shitake, skal dyrkes i lys. Det er muligt at få en dispensation, hvis klimaet kræver isolerede dyrkningshuse uden dagslys.

6.1.8.5. Afgrødens sundhed

Forebyggelse er det altovervejende princip for opretholdelse af kulturernes sundhed gennem hygiejne, klimakontrol, mekanisk skadedyrsregulering og de biodynamiske præparater.

Salt kan bruges til at kontrollere svampesygdomme. Øvrige produkter, der kan benyttes, ses i Appendix 5.

6.1.8.6 Rengøring og desinfektion af dyrkningshusene

- Ved rengøring af svampehuse må der bruges fysiske procedurer, samt vand og damp. En liste over tilladte rengøringsmidler kan ses i afsnit 6.6. De skal være uden DDAC og BAC.
- Redskaber kan steriliseres med 70% alkohol eller med midler baseret på eddikesyre. Formaldehyd må ikke anvendes.
- Efter rengøring af alle indre dele skal overflader rengøres med vand af drikkevandskvalitet. Dette er ikke et krav, når svampesubstrat sættes ind efter en fuldstændig nedbrydning af rengørings-/desinfektionsmidlet.
- Demeterforbundet kan give dispensation til desinfektion af vækstmediet i berettigede tilfælde. Efter en evt. sterilisation, bør 500 og kokassepræparat bruges, så den rigtige genkolonisering af mikroorganismer kan foregå. (Appendiks 7, punkt 1C).

6.1.8.7. Recirkulation af brugt svampekompst

Der skal være en plan for et genbrugssystem af al brugt svampekompst. Avlere opfordres til at finde andre biodynamikere, som kan få gavn af sådant materiale.

6.1.9. Biodiversitet og miljø

6.1.9.1. Rydning af skov og områder med høj bevaringsværdi.

Rydning af urørt regnskov og andre områder med høj bevaringsværdi er forbudt.

Områder med høj bevaringsværdi betragtes som:

- Primær skov
- Mangroveskov
- Marskland og sumpe
- Stepper og savanner
- Vegetation i høje bjerge

Samt:

- Koncentrationer af biologisk mangfoldighed
- Levesteder for truede eller sjældne arter
- Steder af kritisk kulturel, økologisk, økonomisk eller religiøs/hellig betydning

Hvis områder ryddes af naturlige skovbrande eller andre ødelæggende begivenheder, bevares den oprindelige status før rydningen.

Omlægning til biodynamisk dyrkning er kun mulig, hvis der er klare beviser for, at områderne ikke blev skabt ved rydning af jomfruelig regnskov eller andre områder med høj bevaringsværdi efter år

2020, for detaljer se også kapitel 6.4.2. og 6.4.3..

6.1.9.2. Kunstvanding

Vanding må foretages således at vandmængden eller frekvensen af vandingerne ikke fører til nedbrydning af jord (f.eks. forsaltning, erosion). Al brug af grundvand eller overfladevand skal ske med en offentlig tilladelse, og brug af grundvand er kun tilladt efter en plan med detaljerne for brugen, der er tilsendt Demeterforbundet. Dansk lov skal overholdes (Appendix 7, app 5)

6.1.9.2.2. Kvalitet og behandling af vandings vand.

Vandet må ikke være forurenede af pesticidrester, sygdomme fra bakterier, parasitter, pesticider eller forurene slutproduktet på nogen måde. I tvivlstilfælde skal vandet testes.

- Filtreringssystemer foretrækkes som vandrensning
- Klorbehandlet vand er tilladt i områder, hvor kloreret vand er almindeligt
- UV-bestråling og ozon behandling af vand er tilladt
- Al anden behandling såsom ekstra tilsætning af klor skal der søges tilladelse til (Appendix 7, app 5.a)

6.1.9.2.3. Vand management.

Forbruget af vand til vanding skal dokumenteres. Dokumentationen skal indeholde vandets oprindelse, forbrug pr arealenhed og totalt forbrug. Bedrifter, som udelukkende bruger regnvand, behøver ikke registrere forbruget.

Hvis:

- Vandforbruget stiger over årene
- Det nuværende vandforbrug er højere end forbruget for de respektive afgrøder
- Der ikke bruges vandbesparende tiltag, som drypvanding, minisprinklere, siveslanger, etc
- Regnvandsopsamling ikke er fuldt udbygget
- Bedriften ligger i en region med høj eller ekstrem vandstress

kan Demeterforbundet kræve en detaljeret vand management plan.

6.1.9.3. Biodiversitet

Gården har en forpligtelse for opretholdelse af gårdens biodiversitet. Hvis biodiversiteten på gården og områderne direkte op til ikke når op på 10% af gårdens totale areal, skal der laves en plan godkendt af Demeterforbundet for, hvordan dette kan opnås inden for en defineret tidsramme. Denne plan kan også indeholde andre kulturområder som f.eks. opretholdelse af sjældne eller truede arter af planter og dyr, understøttelse af fugle-/insektlivet ved at etablere opholdssteder, biodynamisk planteforædling af planter og dyr mm.

Områder, der regnes for biodiversitetsområder:

- Let afgræssede marker, hvor nogle planter har mulighed for at blomstre og danne frø
- Skovlandbrug, krat, marker med fritstående træer (100 m²/træ), alleer og uberørt skov
- Arealer, der er tilsået med et- eller flerårige planter, der når til blomstring. Planterne må ikke være hovedafgrøde (intensivt, kommercielt høstet), medmindre det er grøngødning eller græs, og det skal være en afgrøde, der bestøves af insekter.
- Brakmarker, både dem, der indgår i sædskiftet eller ikke indgår
- Vedvarende græsmarker, der ikke slås
- Hegn – arealet af uberørt land kan indberegnes
- Gærder, hegn, trælunde langs marker og vandløb
- Vandløb, damme, vådområder, flodbredder
- Jordskred, stengærder og høje
- Tørre stenvægge
- Åbne spor og stier
- Andre former for biodiversitetstiltag, såsom pleje af sjældne eller truede plante- eller dyrearter
- Andre elementer, som er godkendt i biodiversitetsplanen

Niveauet af biodiversitet er acceptabelt, hvis enten 10% af arealet er et biodiversitetsområde, eller hvis Demeterforbundet har godkendt en anden form for biodiversitet på det dyrkede område

6.1.10. Biodynamisk planteforædling

6.1.10.1. Anvendelsesområde og forudsætninger

Reglerne for den biodynamiske planteforædling blev primært udarbejdet af Sammenslutningen af biodynamiske Planteforædlere (ABDP).

Disse regler danner grundlag for aftalen mellem brugeren af betegnelsen "fra biodynamisk forædling" og Demeterforbundet.

Reglerne gælder for forædlingsvirksomheder, der beskæftiger sig med biodynamisk planteforædlingsarbejde, såvel som for de deraf opståede produkter, dvs. sorterne fra biodynamisk planteforædling. Mærkning af biodynamisk forædlede sorter er bestemt ved mærkningsreglerne (se mærkningsreglerne).

Målet med reglerne er at beskrive sorter "fra biodynamisk forædling" ved et sæt af standardiserede kriterier, og derved at afgrænse dem fra andre sorter, der ikke bærer denne betegnelse.

Ved mærkning af produkter med Demeter-logoet vises kun, at produktet er dyrket på en Demeter godkendt bedrift, imidlertid ikke noget om oprindelsen af det frø det er fremkommet ved.

Gennem henvisning til den biodynamiske forædling, skal man kunne henlede opmærksomheden på den særlige oprindelse frøet har.

6.1.10.2. Generelle krav til forædling af nye sorter

- Forædlingen skal ske på Demeter godkendte marker eller ligestillede avlssteder. Hvis dette ikke er muligt, kan forædling ske som beskrevet i følgende.
- Hvis der forædles på økologiske marker, skal de biodynamiske præparater anvendes således: Humus- og kisel-præparat anvendes afgrødetilpasset mindst én gang om året, og præpareret kompost eller erstatningsvist kokasse-præparat udbringes på alle arealer. Dette aftales skriftligt med den godkendte økologiske bedrift, f.eks. ved en dyrkningskontrakt.
- Selve forædlingsbedriften såvel som dokumentation for forædlingsarbejdet, skal over hele tidsrummet være tilgængeligt for Demeter-kontrol.
- Forædlingen af nye sorter kan begynde med tilfældig eller målrettet fremmedbestøvning henholdsvis mutation af arveanlæg og efterfølgende selektion. Der kræves mindst fire år under biodynamiske selektionsvilkår, som beskrevet under afsnit 1 og 2.
- Følgende forædlingsmetoder er ikke tilladt:
  - Alle metoder der ikke tillades i henhold til IFOAM-retningslinjerne
  - Hybridforædling uanset produktionsmetode
  - Dobbelt haploid henholdsvis polyploidisering
  - Planter produceret ved cytoplast- eller protoplastfusion, f.eks. CMS-hybrider
- Anvendelsen af hybride eller dobbelthaploide sorter som forældrelinjer til udvikling af nye biodynamisk forædlede sorter er tilladt.
- For en biodynamisk nyforædling er anerkendelsen som sort gennem den ansvarlige myndighed nødvendig, hvis den i henhold til lovgivningen skal kunne sælges til andre.
- I tilfælde af et lukket produktionssystem, kan der ses bort fra en offentlig godkendelse/ registrering af sorten. En tilladelse til at benævne sorten som "fra biodynamisk forædling", kan ved forelæggelse af en sortsbeskrivelse, der forventes at overholde reglerne for tydelig adskillelse fra andre sorter af samme art, ansøges hos Demeterforbundet.

6.1.10.3. Regler for bevaringsavl/opformering

Bevaringsavl finder generelt sted på godkendte biodynamiske bedrifter, alternativt på bedrifter, der som minimum følger anvisningerne i afsnit 6.1.10.2 "Generelle krav til forædling af nye sorter".

6.1.10.4. Særlig krav til dokumentation

- Allerede første indgang af såsæd til forædling eller bevaringsavl/opformering på bedriften skal dokumenteres (følgeseddel, faktura, leverandør, mængde, behandlingstidspunkt, gentech-risiko).
- I en oversigtsplan skal dyrkningsområdet, hvor den pågældende sort er selekteret fra, dokumenteres. Forældrelinjer til de selekterede planter skal ved hjælp af bilag kunne spores.

- Såsæd skal dokumenteres efter sort/parti/mængde/behandling/modtager ved kopi af faktura, således som også nødvendig ved EU-Økologikontrol.
- Disse bilag tjener til at følge forløbet indenfor sædskiftet og følge udviklingen af sorten over flere generationer.

6.1.10.5. Retningslinjer for gennemsigthed i planteforædling

Historik for sortsudviklingen omfatter følgende angivelser:

- Sortsbetegnelse, forædlerens navn, dato, formål med forædlingen.
- Beskrivelse af udgangsmateriale, leverandør, dato for første dyrkning, angivelse af om forældrematerialet er resultat af en krydsning.
- Under hvilke betingelser blev og bliver sorten dyrket og selekteret? Angiv stedsangivelse og dyrkningsmetoder.
- Hvilke selektionsmetoder er/blev anvendt? Masseselektion (positiv eller negativ): Hvor mange individer udvælges af hvor mange? I tilfælde af enkeltplante-udvælgelse, bliver planter adskilt og dyrket/bedømt i forhold til enkeltplante-efterkommere eller bliver de forberedte frø udsået i en blanding (stamtræmetode eller massepopulationsmetode)? Blev der i generationsfølgen ændret på fremgangsmåden eller blev der på bestemte tidspunkter benyttet særlige udskillelseskriterier? Blev bestemte undersøgelsesmetoder anvendt og inddraget i beslutningsprocessen? Under hvilke betingelser blev der gennemført yderligere afprøvninger? Er der særlige betingelser, der skal opfyldes inden udbredelse af sorten?
- Hvornår blev sorten registreret hos den ansvarlige myndighed?
- Hvordan opformeres sorten til videresalg?
- En aktuell beskrivelse af sorten: Typiske karaktertræk, anvisninger til dyrkning, erfaringer fra praksis, resultater fra kvalitetsundersøgelser.

6.2 Biodynamiske præparater

Alle brugte forholdsregler på en biodynamisk drevet gård skal vurderes efter helhedsorienterede principper. I en levende helhed er det særdeles vigtigt ikke kun at afbalancere systemets materielle krav, men også at arbejde med en opbygning af livskræfter, som Rudolf Steiner specielt peger på i Landbrugskurset. Omhyggelig opmærksomhed omkring detaljer i produktion, opbevaring og brug af præparater er af enorm betydning i denne henseende.

Spirituel videnskabelig viden påpeger, at mineral-, plante og dyrekomponenter kan videreudvikles af effekten fra kosmiske/jordiske indflydelser i løbet af året og blive til præparater, der er gennemtrængt af kræfter. Når disse bruges i jorden, på jord, planter og i gødning, medvirker disse præparater til belivning af jorden; de stimulerer planternes ydelse og kvalitet samt dyrenes sundhed, vitalitet og produktion. Præparaterne er mest effektive, når de alle bruges i løbet af året.

Der skal være en effektiv metode til omrøring af præparaterne eller en kontrakt med en omrørings- og sprøjtetjeneste på bedriften, og dette skal kontrolleres som led i den årlige kontrol.

Præparaterne bør fremstilles på gården, hvis det er muligt, eller sammen med andre biodynamiske gårde i samme område. Plante- og dyreingredienser til deres produktion bør komme fra gården, eller fra en anden biodynamisk gård. Den erfaring og viden, der til dato er samlet fra iagttagelse og forsøg, skal bruges i deres fremstilling og anvendelse. Foreningen for Biodynamisk Jordbrug udgiver litteratur, der giver denne information.

Den fulde effekt kan kun forventes, når alle præparater (kompost- og markpræparater) bruges i gødning og til pleje af planterne gennem hele året ved anvendelse af hensigtsmæssige metoder og tidspunkter (såsom omrøring i én time). En effektiv metode til at røre præparaterne og udstyr til at udsprøjte dem, eller en kontrakt med en røre- og sprøjtetjeneste, må være til stede på ejendommen og kontrolleres ved det årlige kontrolbesøg.

En forudsætning for certificering af en gård som "under omlægning til Demeter" er mindst én udsprøjtning af hhv. humus- og kiselpræparaterne, såvel som udspreddning af præpareret gødning (eller besprøjtning med kokassepræparatet fremstillet med kompostpræparaterne som erstatning) på alle gårdens arealer. Dette gælder også nye arealer, der skal omlægges.

Markpræparaterne skal bruges i overensstemmelse med afgrødetypen:

- Humuspræparatet (500) eller præpareret humuspræparat (500P) skal udsprøjtes i begyndelsen af den vegetative fase og mindst én gang om året med mindst 50 g/ha. Kiselpræparatet (501) skal udsprøjtes i overensstemmelse med plantens udviklingstrin og mindst én gang om året med mindst 2,5 g/ha.
- Markpræparaterne skal anvendes med rent udstyr.
- Alle organiske gødninger (staldgødning, kompost osv.) skal præpareres med kompostpræparaterne. Det anbefales at udsprøjte et sammensat præparat f.eks. kokassepræparat eller præpareret humuspræparat (500P) som erstatning på de arealer, som ikke får præpareret gødning i årets løb.
- Intensivt dyrkede arealer (markafgrøder, grønsager, vingårde og frugtplantager), også i bjergområder, og al jord, hvor der dyrkes foder, skal behandles med markpræparaterne hvert år. Dette gælder ikke uopdyrkede arealer.
- Dispensation kan gives til stejle områder f.eks. i bjergegne (såfremt de ikke dyrkes intensivt eller slås) og til områder, hvor man ikke kan færdes med sprøjteudstyr f.eks. i skov og mose. Demeterforbundet har mulighed for at give en sådan dispensation, hvis avleren fremviser en sprøjteplan og beskrivelse af sprøjteudstyr, med forslag til forbedringer i fremtiden. Dispensationen har en tidsbegrænsning, men kan fornyes (se Appendiks 7, punkt 4A).

Al dyregødning skal præpareres.

Alle intensivt drevne arealer, herunder foderarealer, skal besprøjtes med humus- og kiselpræparat hvert år.

Præparater skal anvendes i omlægningsfasen.

6.3 Dyrehold

Disse regler udtrykker nogle hensigter om dyrehold, men angiver for det meste kun minimums-kravene.

Husdyr er, som besjælede væsner, i høj grad afhængige af vores omsorg. Den daglige pasning skal udføres på en sådan måde, at dyrene modtager hele den nødvendige pleje, og tillige skal der drages omsorg for, at de kan få afløb for deres medfødte adfærd. Ubalancer på såvel det fysiske som det sjælelige område skal bemærkes i tide og rettes omhyggeligt. En uophørligt observerende omsorg for dyrene er en forudsætning for dette.

Dyrehold med tilsvarende foder-produktion er en vigtig bestanddel af et landbrug. Med hensyn til gårdens udvikling, kan den ikke klare sig uden besætning. Dette gælder især drøvtyggerne. De foderplanter og den velafbalancerede gødning, som tilvejebringes pga. kvæget, beliver jorden og medvirker i betydelig grad til en gårds udvikling på længere sigt. Det harmoniske samarbejde mellem mennesket og de tre naturriger, mineral-, plante- og dyreriget, kan føre til en levende, besjælet gård-organisme/individualitet.

”Man må f.eks. vide, at de kosmiske virkninger, som kommer til udtryk i en plante, kommer fra jordens indre, hvorfra de ledes opad. Hvis en plante, der er særlig rig på disse kosmiske virkninger, bliver spist af et dyr, vil den gødning som dyrets fordøjelsessystem frembringer ud fra indtagelse af dette foder, være lige netop det rigtige for den jord, hvor planten gror.”

Rudolf Steiner

Erfaringen viser, at dyr som er født og opvoksede på en gård, hvor der kærligt drages omsorg for deres foder og behov, har et godt helbred, en høj fertilitet og en høj livstidsydelse.

Derfor må enhver anstrengelse gøres for at tilvejebringe optimale livsbetingelser for dyrene i enhver given situation, og kun indkøbe dyr fra ligeledes veldrevne gårde.

6.3.1. Anvendelsesområde

Dette afsnit indeholder regler for alle husdyr, der holdes på en Demeter bedrift til kommercielle formål. Dyr til eget forbrug kan tages ud af certificeringen uden at påvirke omlægningen af hele

bedriften, men de må ikke markedsføres under Demeter-varemærket.

6.3.2. Krav til dyrehold

Demeter-certificering af landbrugsbedrifter uden at drøvtyggere indgår i gårdens drift, er ikke mulig. Hvor det ikke er muligt at holde drøvtyggere, bør andre dyregrupper erstatte disse. En diversitet af dyr, som passer til de lokale forhold bør tilstræbes.

Demeter-certificering af landbrugsbedrifter uden egen besætning er i princippet ikke mulig.

På bedrifter under 5 ha og på bedrifter med udelukkende flerårige afgrøder er kravet om eget dyrehold ikke obligatorisk. Det anbefales, at anvendelse af gødning, kompost, grøngødning og præparater er særlig intensiv (se også punkt 6.1.5).

Bedrifter uden egne drøvtyggere skal anvende gødning fra drøvtyggere fra andre bedrifter. Mængden skal svare til mindst 10 kg total N/ha/år.

Hvis det ikke er muligt at skaffe gødningen, skal de 10 kg total N/ha/år tilvejebringes ved hjælp af anden plante- eller dyrekompost. Alle anvendte kompostmaterialer skal opfylde kravene i punkt 6.2 og tillæg 4.

Dispensation fra kravet forudsætter en godkendelse (se Appendiks 7).

6.3.3. Besætningsstørrelse

Antallet af dyreenheder bestemmes ud fra mulighederne for foderproduktion, som bestemmes af klimaet og de lokale forhold. Opretholdelse og forbedring af jordens frugtbarhed skal tages i betragtning.

Mindste antal dyreenheder er 0,2 pr. ha. Drøvtyggere skal udgøre mindst 0,1 dyreenhed pr. ha. Det maksimale antal dyreenheder må ikke overskride 2,0 dyreenheder/ha, dog højst 112 kg total N/ha som gennemsnit i sædskiftet, hvis foder tilføres udefra.

**Max. 2 dyreenheder/ha og min. 0,2 dyreenheder/ha.
Antallet af drøvtyggere skal udgøre min. 0,1 dyreenhed pr. ha.**

6.3.4. Samarbejde mellem gårde

Samarbejde om udveksling af foder eller husdyrgødning mellem registrerede biodynamiske gårde er muligt, de skal så opfattes som en biodynamisk enhed. Reglerne skal bruges på hele enheden.

I de tilfælde hvor der ikke er en biodynamisk gård tilstrækkelig tæt på, kan der søges dispensation til at indgå samarbejde mellem en registreret biodynamisk gård og en godkendt økologisk gård. I begge tilfælde skal der dog foreligge en juridisk bindende kontrakt, som skal sendes til Demeterforbundet.

Inden samarbejdet med en økologisk gård kan godkendes skal følgende betingelser være opfyldt:

- Den samarbejdende partner skal fodre sine dyr med 100 % økologisk foder.
- Den samarbejdende partner skal være fuldt omlagt til økologisk produktion.
- Foder og gødning skal være fysisk udvekslet og svare til hinanden i mængde.
- Gødningen skal være præpareret på den gård, hvor den stammer fra (ideelt i stalden), eller mindst 6 uger før udbringning - og gerne præparering af al gødning hos den samarbejdende partner.
- Der må ikke være importeret gødning fra konventionel bedrift hos den samarbejdende partner.
- Det samlede antal dyreenheder for de to bedrifter må ikke overskride 2 DE/ha.
- Dyr svarende til minimum 0,2 dyreenheder/ha - heraf minimum 0,1 dyreenheder drøvtyggere/ha - skal i sommerhalvåret græsse på den biodynamiske gårds jord.
- Gødning for hele arealet på de samarbejdende bedrifter må ikke overskride 112 kg total N/ha pr. år.
- Samarbejde med en økologisk gård om foder er kun mulig, når kontrakten strækker sig over mindst 3 år og det drejer sig om flerårige afgrøder, f.eks. græsmarker.

- Besprøjtning med præparaterne skal ske årligt og mindst et år i forvejen, og skal udføres af den biodynamiske gård. Hvis sædskifte muliggør dyrkning af afgrøder til konsum på det areal, der samarbejdes om, skal præparaterne fortsat anvendes på arealet, hvis samarbejdet med den økologiske gård fortsættes de følgende år. Afgrøder til konsum, der er produceret i samarbejdet, kan ikke sælges som Demeter.
- Foderproduktion i et samarbejde som under de nævnte forhold i afsnit 6.3.4., kan betragtes som eget foder og tælle som Demeter-foder i forhold til afsnit 6.3.6. "Fodring".

Det er muligt at samarbejde med en økologisk gård på særlige vilkår efter dispensation.

Samarbejde mellem gårde skal nedfældes i en kontrakt.

6.3.5. Husdyrenes røgt og pleje

Pasning af dyr skal både følge reglerne for økologisk dyrehold og de regler, der angår de respektive dyrearter og dyrenes væsen. En omsorg for dyrene, hvor der udvises respekt og kærlighed, fremmer velvære, sundhed og produktionsevne.

Pasningsbetingelserne skal være i overensstemmelse med dyreart og dyrenes væsen.

Staldtype og øvrige pasnings-betingelser må organiseres så dyrene får mulighed for at udfolde deres naturlige, karakteristiske adfærd, dvs. de skal have mulighed for uhindret at rejse sig op, at ligge ned, og de skal have et tørt hvilested. Stalde, hvor dyrene har bevægelsesfrihed, er derfor at foretrække.

Det er muligt at holde kvæg i bindestald indtil den 1. januar 2022, hvis bedriften er mindre end 50 opbundne dyr (eksl. ungdyr) og stalden er taget i brug før den 1. juli 2010.

Der kræves tilladelse til bindestald fra Landbrugsstyrelsen.

- Pasningen skal tilgodese dyrenes kontakt med deres naturlige omgivelser (sol, regn, jord at gå på, osv.). Herunder adgang til græsningsarealer eller i det mindste til frisk luft. Der skal også sørges for tilstrækkeligt lys, et godt staldmiljø og beskyttelse mod vind og regn.
- På mindre bedrifter skal dyrenes naturlige behov også respekteres. Dvs. at der skal være adgang til græsningsarealer og/eller daglig motion så ofte som muligt, ideelt dagligt om sommeren og minimum to gange om ugen om vinteren. Opbinding skal holdes på et minimum.
- Der kan udstedes begrænsede dispensationer fra kravene til stalde og adgang til udendørsarealer af Demeterforbundet og Landbrugsstyrelsen for følgende forhold (Appendix 7: se bilag 8):
  - Der mangler adgang til en sø eller dam til vandhøns
  - Fjerkræstalder, som ikke opfylder alle krav
  - Udendørs løbegård til fjerkræ, som ikke er dækket med græs
  - Der er ikke plantet læ eller kunstige læhegn i udfoldelsesområdet (APP 8: se tillæg 7)

Det er nødvendigt med adgang til græsningsarealer, eller i det mindste adgang til frisk luft.

6.3.5.1. Kvægets røgt og pleje

Alle kategorier af kvæg skal have adgang til græsningsareal 6 måneder om sommeren. Køer skal have adgang til fri bevægelse under kælvning.

De danske regler om økologisk kvæghold skal overholdes.

Derudover må kvæg, som bruges til mælkeproduktion, kød eller skind, ikke afhornes.

Kun gamle racer, som ikke længere findes i en hornet udgave må bruges – og kun til kødproduktion:

- Aberdeen Angus
- Galloway

- Murray Grey
- Sidetrønder nordlandske STN
- Vestlandsk raudkolle
- Østlandsk rødkolle
- Jarlsbergsfe
- Dølafe

(Denne liste er ikke komplet, andre racer kan tilføjes ved henvendelse til den internationale Standard Committee)

Genetiske pollede racer må ikke bruges til indkrydsning eller erstatning af malkekvæg.

Hvis en bedrift ønsker omlægning til biodynamisk og kun har genetisk hornløse køer, skal der med det samme påbegyndes en indkrydsning med hornede dyr.

Det er tilladt at stude kalve for at forbedre sundhed, velfærd og hygiejne af dyrene. Kastrationen skal udføres af en dyrlæge når dyret er af passende alder, og lidelse bør reduceres til et minimum.

6.3.5.2. Røgt og pleje af får, geder og heste

De generelle krav for kvæg gælder også for får, geder og heste.

Derudover gælder:

- Kastration, halekupering må ikke udføres systematisk.

6.3.5.3. Håndtering af grise

Sovebokse skal være strøet med halm (eller andet organisk strøelse). Fuldspaltegulve (mere end 50%) og management, hvor dyrene er bundet, er ikke tilladt. Der skal tilbydes adgang til det fri, hvor rodning er mulig (APP 10: se bilag 7).

- Søer må kun holdes inde til faring i kortest mulig tid (senest indtil 14 dage). De må ikke bindes op i stalden. Søer skal have adgang til det fri. Frilandssøer, gylte og unge søer skal holdes i grupper.
- Indespærrede stier med smalle spaltegulve eller bure er ikke tilladt til fravænnede smågrise.
- Tandklipning eller anden forebyggende tandfilning af smågrise er ikke tilladt, og heller ikke hale- eller ørekupering.
- Næseringer eller svineringer, som forhindrer grisene i at rode, er forbudt.

Det er tilladt at kastrere smågrise af hensyn til sundhed, velfærd eller kødkvalitet. Operationen skal udføres i den mest passende alder af kompetent personale, under bedøvelse og smertestillende midler og på en måde, der forhindrer dyrene i at lide – så længe det er tilladt i det økologiske regelsæt.

6.3.5.4. Håndtering af fjerkræ - grundlæggende regler

Alle fjerkræarter kræver management, der tillader deres naturlige adfærd. For at forbedre den sociale struktur i fjerkræflokke bør der holdes to haner for hver 100 æglæggende høner.

- For fjerkræ, der normalt sidder på lur, skal der være forhøjede hvilepladser, der passer til arten. Der skal være tilstrækkeligt med sandbad og områder til solbadning, og vandfjerkræ skal have en tilstrækkelig vandforsyning. Ænder skal have vandområder, hvor de kan svømme, og gæs skal have mulighed for at dyppe hoved og hals.
- Der kræves udendørs løbegårde til alle typer fjerkræ. Starttidspunktet for at tilbyde adgang til en udendørs løbegård til ungt fjerkræ kan fastsættes af hver certificeringsorganisation.
- Stalde, bygninger og huse skal være konstrueret og vedligeholdt på en måde, der opfylder fuglenes naturlige behov. Bursystemer er forbudt. Der skal være redekasser til æglægning.
- Tilstrækkeligt dagslys, gode klimatiske forhold i stalden samt lav støveksplosion er uundværlige forudsætninger for fjerkræets sundhed og velfærd. Enhver form for lemlæstelse af fjerkræ såsom næbklipning, trimning eller kastration er udelukket. Hold af kapuner er også udelukket.
- Den minimale slagtealder for alle slags fjerkræ er angivet i bilag 8.
- Dagslyset kan forlænges med belysning til maksimalt 16 timer om dagen. I skrabeområdet

og i området til fodring og vandforsyning skal der være tilstrækkeligt dagslys. Til belysning er kun lamper uden stroboskopisk effekt tilladt.

- Stalden må maksimalt indeholde 3.000 æglæggende høner (helst i flokke på 1.000 høner) eller forældredyr til æglæggende høner eller slagtedy, 9.600 unge æglæggende høner og deres brødre eller unge forældredyr (adskilt i flokke på højst 4.800 fugle hver), 10 x 200 æglæggende vagtler, maks. 1.000 kalkuner, maks. 1.000 kalkuner, maks. 1.000 kalkuner. 1.000 kalkuner, 3.000 hanekyllinger eller perlehøns, 1.000 gæs, 1.000 ænder og 10 x 500 vagtler til opfodning. Undtagelser kan godkendes af den respektive certificeringsorganisation for eksisterende bygninger, men ikke for nye certificeringer. Alle nye faciliteter skal overholde denne standard (APP 12: se bilag 7).
- Afhængigt af det lokale klima i landet giver det mening at tilbyde stalde med forskellige klimaområder (varmt indre område og et ydre område kaldet vinterhave eller veranda, se også næste kapitel). Det kan også give mening at tilbyde en hønsegård. En sådan hønsegård, der tæller som et åbent løbeareal (græsningsareal) som er dækket af et skrabbart, fugtabsorberende materiale, beskytter græsningsarealet tæt på stalden mod store mængder gødning.
- For græsgange til gæs og ænder er et læskur tilstrækkeligt.

Ovennævnte krav er obligatoriske for alle virksomheder uanset antallet af fjerkræ, der holdes.

6.3.5.5. Håndtering af fjerkræ - specifikke regler

Dette kapitel er ikke obligatorisk på gårde med et samlet antal på mindre end 100 æglæggende høner, 100 slagtekyllinger, 20 kalkuner, gæs eller ænder.

- Når der tilbydes en vinterhave eller veranda, er de nationale certificeringsorganisationer bemyndiget til at fastsætte specifikke betingelser for belægningsgraden i husene, som tager højde for det ekstra areal i vinterhaven.
- Belægningsgrad, antal og bredde af spaltehuller, udstyr til fodring og vandforsyning, højere siddepinde og reder med strøelse eller med glat indlæg skal tilpasses dyrenes vægt.
- I den aktive fase må dyrene ikke hindres i at komme rundt i de forskellige opholdszoner. Både vinterhaven og stalden skal være oplyst.
- Bredden af spaltehullerne skal være mindst 4 m pr. 100 m² staldareal (inkl. højere niveauer). Højden på springhullerne skal justeres, så dyrene kan gå oprejst igennem. Hævede spaltegulve skal være konstrueret på en måde, der forhindrer, at ekskrementer falder ned på fuglene nedenunder og skal være udstyret med et effektivt system til fjernelse af gødning. Der må ikke være mere end to spaltegulve oven på hinanden. Mindst en tredjedel af det tilgængelige staldareal skal være dækket af strøelse.
- Frilandsarealet skal opfylde de naturlige krav for de respektive fjerkræarter. For kyllinger skal mindst 40% af arealet være jævnt dækket af flerårige afgrøder for at give beskyttelse, for eksempel med buske og træer. Etårige afgrøder eller kunstig beskyttelse kan bruges, indtil det permanente plantedække når op på 40 % af arealet. Mobile stalde er undtaget.
- Det minimale areal, der kræves pr. fugl, er: 4 m² til æglæggende høner og avlsdyr, 1 m² pr. kg levende vægt af fjerkræ til opfodning, men mindst 4 m² pr. dyr (2,5 m² i mobile stalde), 10 m² pr. kalkun, 5 4,5 m² pr. and. Gæs har brug for mindst 4 m² græsningsareal pr. kg levende vægt og mindst 15 m² pr. gås. Græsningsarealet må ikke være længere væk fra stalden end 150 m for æglæggende høner, slagtedy og kalkuner og 80 m for ænder. For gæs er afstandene ubegrænsede.
- Unge æglæggende høner og deres brødre skal have adgang til græs (1 m² pr. dyr).
- Opdræt og udrukning skal indgå i certificeringsprocessen.
- Kønssortering af æg er ikke tilladt som en metode til at adskille han- og hunfjerkræ

6.3.6 Fodring

Hver bedrift stræber efter selvforsyning. Kraftfoder består hovedsageligt af korn og bælgplanter. Fodring med biprodukter af industriel udvinding er ikke tilladt. Animalske fodermidler er ikke tilladt (bortset fra mælk, mælkeprodukter, valle og æg)
Konventionelt foder må ikke indkøbes. I nødsituationer kan der søges om dispensation hos Demeterforbundet:

- Uforudsete katastrofer som ekstreme klimatiske forhold, naturkatastrofer, ildebrand og lignende.
- I sådanne situationer gælder krav om tilgængelighed. Først reduceres kravet om eget foder, så Demeterfoder, så økologisk foder
- Ikke økologiske andele af foder – se appendiks 2

Alt indkøb og brug af foder, mineraler, vitaminer, salt mm skal dokumenteres. Intet må være fremstillet ved hjælp af eller indeholde GMO. Der skal foreligge bevis for, at der ikke kan skaffes biodynamisk foder.

6.3.6.1 Foder fra bedriften – Demeter andel for alle dyr

Foder dyrket på bedriften danner basis for dyrenes ernæring. Mindst 70% skal være Demeter kvalitet, max 30% økologisk, mindst 50% (60% for drøvtyggere, heste og camelidae) af tørstoffet i foderet skal stamme fra bedriften – eller i samarbejde med anden Demeterbedrift.

Det foder, der kan dyrkes på bedriften bør være udgangspunkt for antal og art af dyr på bedriften.

- Hvis foder skal indkøbes, bør man vælge kvalitet som er egnet til Demeterproduktion.
- For fjerkræholdere med færre end 350 dyr, som ikke har tilstrækkelig jord til at dyrke den nødvendige mængde foder, kan der gives en dispensation fra mængden af hjemmedyrket foder.

6.3.6.2 Omlægningsfoder

- Foder fra 1. års omlægning til Demeter og økologisk må ikke sælges, men fodres til bedriftens dyr med op til 100%.
- Foder fra 2. års omlægning til Demeter og økologisk kan fodres ubegrænset til egne dyr. Foder af denne kvalitet fra en anden bedrift, kan købes ind med op til 30% af tørstof i total ration.

6.3.6.3 Fodring af kvæg, får, geder og heste

Foderet skal være egnet til disse dyr, og grovfoder skal udgøre mindst 75% af tørstoffet (græs, høg, ensilage) Kød kvæg må Hovedparten af foderet om sommeren skal være græs, helst afgræsset.

- Om vinteren skal dyrene have så meget høg som muligt (køer mindst 3 kg/dag/dyr). Hvis der er klimatiske udfordringer med at lave en god kvalitet høg, kan man søge dispensation til at bruge kløvergræs ensilage – høstet efter blomstring i stedet.
- Drøvtyggere må ikke få animalske fodermidler (mælk og mælkeprodukter undtaget)
- Afvigelser får indflydelse på certificeringen.

6.3.6.5 Fodring af kalve, lam, kid og føl

Følgende fodermidler, helst fra egen bedrift, må bruges: mælk, grovfoder, korn. Kalve og føl skal have mælk i mindst 2 måneder, lam og kid i mindst 45 dage.

Mælkeerstatning er lovligt, hvis det opfylder de ovenstående foderkrav.

- Mælkeerstatningen skal indeholde mindst 80% (af tørstof) mælkepulver eller skummetmælkspulver.
- Mælkeerstatningen må indeholde valle pulver, korn stivelse, sukker, vegetabilsk olie, tilsatte vitaminer og mineraler.
- Mælkeerstatningen må ikke indeholde vegetabiliske proteiner eller palmeolie og kokosolie.

Ingrediensernes certificering og fodringsperioden kan få indflydelse på dyrenes status ved eventuelt salg – se kapitel 6.3.8

6.3.6.6 Afgræsning af udyrkede områder

Afgræsning af udyrkede/natur arealer, som ikke har fået kunstgødning eller sprøjtemidler må udgøre hele foderet, hvis der er udbragt præparater, og 50 % hvis det ikke er muligt at udbringe præparater.

Der skal føres dagbog over græsningen.

6.3.6.7 Gæstedyr

Økologiske eller konventionelle dyr, som ikke ejes af bedriften kan græsse på markerne eller opholde sig i bedriftens stalde under nedenstående forhold samt betingelserne fra CHR-registeret og økologivejledning inkl. brancheaftaler:

- En skriftlig aftale mellem dyrets ejer og bedriften –
- Alle dyr skal fodres, røgtes, plejes og eventuelt behandles efter Demeterreglerne

Hvis reglerne er overholdt, kan dyrene integreres i foder-gødningsbalancen.

6.3.6.9 Fodring af svin

Målet er at producere alt foder på bedriften. Svinene skal have tilbudt grovfoder dagligt eller foder med højt vandindhold (som roer, gulerødder eller grønfoder)

- Indkøbt foder må højst udgøre 50%
- Foderet må ikke indeholde fiskemel eller andre animalske produkter, bortset fra mælkeprodukter og valle.

6.3.6.10 Fodring af fjerkræ

En del af foderet skal gives, så fuglene kan søge føde. Hønsefugle skal have mindst 20% af foderet som helt korn, mindst 5 % af det samlede foder skal gives udendørs. Grovfoder/græsning skal indgå i den daglige diæt.

- Mindst 50% af foderet skal være dyrket på bedriften. Mindst 70% skal være Demeter kvalitet, max 30% kan være økologisk. Konventionelt foder og fiskemel må ikke indgå.

6.3.7 Avl og identifikation

6.3.7.1 Avl

Det er et princip i den biodynamiske metode, at handyr skal holdes på bedriften – og det anbefales stærkt. Insemination kan ikke fuldt erstatte indflydelsen fra handyr. Det er ikke tilladt at producere dyr under brug af genetisk manipulation eller brug af bioteknologi (kønssortering af sæd, embryon overførsel etc)

6.3.7.2 Identifikation og logbog

Alle husdyr skal registreres i CHR, og logbøger føres efter fødevarerstyrelsens forordning. Desuden skal der føres logbog over dyr på stald, samt over behandlinger.

6.3.8 Oprindelse af dyr, indkøbte dyr og markedsføring

6.3.8.1 Dyr indkøbt til avl eller udvidelse af besætning

Dyr indkøbt til avl eller udvidelse af besætningen skal helst komme fra en biodynamisk bedrift. Kun hvis det ikke er muligt, kan økologiske dyr komme på tale. (se app 7)
For at sælge dyr/produkter som Demeter, se tabel under 6.3.8.3/4/5

6.3.8.2 Dyr indkøbt til slagtedy

Dyr, som indkøbes med henblik på opfodring til slagtning, skal komme fra en biodynamisk bedrift. Kun hvis det ikke er muligt kan de komme fra en certificeret økologiske bedrift.

6.3.8.3 Malkekvæg, kalve, kødkvæg til slagtning

Mælk og kød fra indkøbte dyr kan blive betragtet som Demeter efter nedenstående tabel:

Salgsprodukt Kvæg	Certificerings status ved ankomst	Fodret og plejet i henhold til demeterregler	Demeter ved salg af produktet
mælk	Økologisk	-	Demeter
mælk	Konventionel	Mindst 6 måneder	Demeter
Kød fra slagtedy	Økologisk	Mindst 2/3 af livet	Demeter

Kød fra avlsdyr/slagtedy	Konventionel (kræver en dispensation)	Mindst ¾ af livet	Demeter
Kød fra avlsdyr	Økologisk	Mindst 12 måneder	Demeter

6.3.8.4 Får og geder

Mælk og kød fra indkøbte dyr kan blive betragtet som Demeter efter nedenstående tabel:

Salgsprodukt Får og geder	Certificerings status ved ankomst	Fodret og plejet i henhold til demeterregler	Demeter ved salg af produktet
mælk	Økologisk	-	Demeter
mælk	Konventionel	Mindst 6 måneder	Demeter
Kød	Økologisk	Mindst 6 måneder	Demeter
Kød	Konventionel (kræver en dispensation)	Mindst 12 måneder	Demeter
Uld	Økologisk	Mindst 12 måneder	Demeter

6.3.8.5 Svin

Kød fra indkøbte dyr kan betragtes som Demeter efter nedenstående tabel:

Salgsprodukt svin	Certificerings status ved ankomst	Fodret og plejet i henhold til demeterregler	Demeter ved salg af produktet
Kød	Økologisk	Mindst ½ af levetid	Demeter
Kød fra avlsdyr	Økologisk	Mindst ½ af levetid	Demeter

6.3.8.6 Fjerkræ

Æg og kød fra indkøbte dyr kan blive betragtet som Demeter efter nedenstående tabel:

Salgsprodukt Fjerkræ	Certificerings status ved ankomst	Alder ved køb	Fodret og plejet i henhold til demeterregler	Demeter ved salg af produktet
Æg	Økologisk hønniker	Max 18 uger		Demeter
Æg	Konventionelle daggamle	Max 3 dage	Mindst 6 måneder	Demeter
Kød	Konventionelle daggamle Inkl. brødre til hønekyllingerne	Max 3 dage	Fra ankomst til slagtning	Demeter
Kød	Økologisk		Mindst ½ af livet	Demeter

6.3.9 Dyrlægebehandling af dyr

Husdyrenes helbred skal opnås gennem god røgt og pleje, de rette racer, den rette fodring, hensyn til dyrenes adfærd samt rette staldforhold og udendørs liv.

Hvis der kommer helbredsproblemer skal den rette behandling straks sættes ind. De danske økologiske regler skal overholdes.

- Midler, som indeholder organofosfater og hormonelle behandlinger og immunokastration er ikke tilladt.

6.3.10 Transport og slagtning

Man bør være bevidst om at al kødproduktion forudsætter død af et levede væsen med en sjæl. Ethiske og moralske betragtninger kræver, at slagtedy bliver håndteret, transporteret og slagtet

uden at føle frygt eller stress. Transportafstande bør være så små som muligt. Selve slagtning vil ikke være omtalt i detaljer i disse regler, men skal mindst opfylde de danske regler for økologiske dyr.

6.4. Omlægning af bedriften

Omlægning er en proces, som omfatter mange udviklingsskridt, som bedriften må gennemgå på vejen mod en ny ligevægtstilstand.

Væsentlig landbrugsmæssig viden og erfaring baseret på driftslederens interesse for den biodynamiske metode, dens baggrund og principper, er vigtige forudsætninger for et succesrigt landbrug. Hvor det er muligt, tilrådes medlemskab af lokale arbejdsgrupper i biodynamisk landbrug, udveksling af ideer, fælles hjælp og støtte.

6.4.1. Omlægningsplan

I omlæggelsen til biodynamisk drift skal avleren være medlem af Foreningen for Biodynamisk Jordbrug og gennemgå et omlægningsbesøg af en konsulent, som er godkendt af foreningen. Der skal skitseres en individuel vejvisende skabelon, som definerer bedriftens udviklingsretning. Ud fra denne vejviser udarbejdes i samarbejde med rådgiveren en omlægningsplan, som indeholder en beskrivelse af:

- De marker der hører til bedriften (størrelse, afgrøder, biodiversitetsområder).
- Jordbundsforhold – herunder tilstand og eventuelt tidligere brug af midler, der er forbudt i henhold til Demeter-reglerne.
- En plan for sædskiftet.
- Et billede af målsætningerne for husdyrholdet.
- En gødningsplan.
- Forholdsregler til minimering af forurening fra det omgivende miljø (f.eks. fra industri eller fra veje med stor trafikthed) eller vindsprede sprøjtemidler fra konventionelle nabobedrifter

Omlægningsplanen skal indeholde detaljerede oplysninger om, hvordan bedriftens udviklingsmål kan gennemføres i praksis med henblik på at udvikle en biodynamisk landbrugsorganisme.

Demeterforbundet kan anmode om undersøgelser for restkoncentrationer af landbrugskemikalier eller undersøge andre usædvanlige miljøpåvirkninger.

Omlægningsplaner er ikke bindende for Demeterforbundet, medmindre der foreligger en underskrevet aftale, og alle krav er opfyldt. Omlægningsplaner, der kun er underskrevet af konsulenter, er kun en anbefaling.

6.4.2. Omlægning af hele bedriften

Bedriften skal omlægges som helhed, i et skridt, til den biodynamiske metode, dvs. at der først kan opnås Demeter godkendelse når alle arealer og husdyr er omlagt. Samme driftsleder må ikke drive en Demeter-bedrift og en konventionel bedrift.

Demeterforbundet kan give tilladelse til omlægning over en længere periode under følgende omstændigheder:

- Forlængede certificeringsperioder på op til fem år fra det første år af omlægningen er kun muligt for flerårige planter (ikke græsmarker).
- De stauder og prydplanter, der endnu ikke er Demeter-certificerede, skal dyrkes efter de økologiske regler.
- Ved tydelig dokumenteret adskillelsespraksis kan Demeterforbundet tillade parallelproduktion af stauder og prydplanter indenfor fem år.
- Der skal foreligge præcis dokumentation for alle stadier af omlægningsprocessen.
- Dyreholdet kan drives økologisk i op til fem år i omlægningsperioden, hvis væsentlige bygningsmæssige forhold (stald/stalde) er årsagen til, at denne regel ikke er overholdt.
- Hele bedriften skal være fuld Demetergodkendt senest 5 år efter første omlægningsgodkendelse.

Længerevarende omlægning, parallelproduktion af flerårige planter (f.eks. bær og frugt) og ikke-økologisk dyrehold i forbindelse med omlægning kræver en dispensation fra Demeterforbundet.

Dispensationer kræver en skriftlig begrundelse (Appendiks 7, afsnit 21).

6.4.3. Omlægning af nye landbrugsarealer

Omlægningen af nye arealer, der er kommet til som følge af en udvidelse af bedriften, adskiller sig på følgende punkter i omlægningsfasen for nye bedrifter.

I modsætning til begrænsningen for parallelproduktion under punkt 6.4.2 i forbindelse med den samlede omlægning af bedrifter, er det tilladt at dyrke 'økologisk', 'Under omlægning til Demeter' og 'Demeter' parallelt for samme typer foderplanter. Der kræves under alle omstændigheder en detaljeret beskrivelse af adskillelsesforhold vedrørende høst og opbevaring.

Reglerne i afsnit 6.4.4 om omlægningsperioder afhængigt af afgrøden og dyrkning af de ny erhvervede arealer gælder uden undtagelser.

Hvis der dyrkes den samme afgrøde (art og sort) af en enårig afgrøde på marker med forskellige niveauer af Demetercertificering, bliver alle disse degraderet til den laveste certificering.

6.4.4. Godkendelse i omlægningsperioder

I Danmark er langt de fleste bedrifter som omlægges til biodynamisk allerede økologiske certificeret gennem flere år, og så er omlægningen kortvarig, hvis husdyrene opfylder Demeterkravene.

6.4.4.1 Omlægning fra konventionel drift

Generelt beskriver følgende tidsrammer og perioder de ideelle tilfælde af omlægningsperioder. I tilfælde af manglende overensstemmelse kan Demeterforbundet til enhver tid forlænge omlægningsperioden.

Forudsætningen for at få et omlægningscertifikat, er at hele bedriften drives efter Demeter-reglerne, som defineret i afsnittet "Omlægning af bedriften". Desuden kræver det, at arealerne er tilmeldt omlægning til økologisk drift samtidig eller før omlægningen til biodynamisk drift. Anvendelsen af Demeter-mærket er reguleret af følgende tidslinje (tabel 1):

- I det første omlægningsår fra konventionel drift er det ikke tilladt at markedsføre produkterne som værende økologiske, f.eks. betegnelser som "fra økologisk produktion" eller "fra biodynamisk produktion" eller lignende.
- Produkter som er høstet 12 måneder efter omlægningsperiodens starttidspunkt, kan, hvis der er opnået godkendelse, markedsføres som "Under omlægning til Demeter". Afgrøder, som er høstet mere end 36 måneder efter (flerårige afgrøder), eller udsået mere end 24 måneder efter omlægningsperiodens start, kan markedsføres som "Demeter", når der er opnået godkendelse.

Disse frister kan i særlige tilfælde forlænges: Hvis en bedrift er blevet drevet intensivt konventionelt, kan et såkaldt "nulår" gå forud for de ovennævnte tidspunkter.

Tabel 1. Normal omlægning ved forudgående konventionel drift.

		24 - 36 måneder	Fra 36 måneder: Fuld Demeter- godkendelse
	12 - 24 måneder	Høst = Demeter for	
0 - 12 måneder			

De biodynamiske regler er blevet opfyldt.	Høst = "Under omlægning til Demeter".	afgrøder sået 24 måneder efter omlægning. For flerårige afgrøder#: Høst = "Under omlægning til Demeter".	For flerårige afgrøder# betegnes høsten Demeter.
0 (udgangspunkt)##	1	2	3 år

Tiden 0: Uret starter, dvs. ingen anvendelse af materialer som er forbudt i Demeterreglerne. Fra dette tidspunkt drives bedriften efter Demeterreglerne med tilførsel af alle biodynamiske præparater. I det første år, talt fra urets starttidspunkt, har ingen produkter en godkendelse (1. års biodynamisk).

Tiden 1: 12 måneder efter at uret er startet; de høstede produkter kan fra dette tidspunkt bære godkendelsen "Under omlægning til Demeter".

Tiden 2: 24 måneder efter at uret er startet; produkter sået 24 måneder efter omlægningsstart kan godkendes som "Demeter". Flerårige afgrøder høstet fra dette tidspunkt kan bære certifikatet "Under omlægning til Demeter".

Tiden 3: 36 måneder og længere, efter at uret er startet; høstede flerårige produkter kan bære "Demeter" certifikatet.

Eksempel 1. Korn:

Tommelfingerregel: Den tredje høst bærer Demeter certifikat.

Eksempel 2. Mælk:

Hvis mælk eller mælkeprodukter (f.eks. fra gårdens egen forarbejdning) skal markedsføres med mærket "Under omlægning til Demeter", så skal mindst 80% af dyrenes foder være godkendt som "Under omlægning til Demeter". Højest 20% af foderrationen må komme fra det første omlægningsår.

Græsmarker eller flerårig grøngødning er undtaget.

Udgangspunktet for en omlægningscertificering kan defineres forskelligt af certificeringsorganisationerne, f.eks. underskrivelse af en omlægningskontrakt eller godkendelse af en omlægningsplan.

6.4.4.2. Omlægning af økologisk bedrift

De ovenstående tidsfrister kan forkortes i særlige tilfælde¹:

- Hvis en bedrift har været godkendt økologisk i mindst 1 år ved omlægningsstart, kan produkter fra det første biodynamiske omlægningsår mærkes "Under omlægning til Demeter". Efter det andet omlægningsår er fuld Demeter-godkendelse mulig.
- Hvis en bedrift, eller hovedparten af bedriften, har været godkendt økologisk i mindst 3 år ved omlægningsstart, kan der opnås fuld Demeter-godkendelse for den første høst, såfremt alle forskrifter i Demeter-reglerne har været overholdt.
- Omlægning af nye arealer følger ovennævnte regler. Der kræves desuden ekstra dokumentation.

¹⁾ Dette gælder ikke for tilkøbte konventionelle arealer.

For animalske produkter, mælk og æg svarer godkendelsen til foderets godkendelsesstatus. Se tabellerne i afsnit 6.3.8.

Tabel 2. Omlægning ved forudgående godkendt økologisk drift i mindst et år.

Græsmarker eller flerårig grøngødning er undtaget.

Fra 24 måneder: Fuld Demeter-godkendelse
---

	12 - 24 måneder	
0 - 12 måneder	Demeterregler er blevet opfyldt	Høst = Demeter.
Økologiske regler er blevet opfyldt.	Høst = "Under omlægning til Demeter".	Ved flerårige afgrøder ^{#,##} : Høst = "Under omlægning til Demeter".
0	1 (udgangspunkt) ^{##}	2 år

^{##} Udgangspunktet for en omlægningsgodkendelse kan defineres f.eks. ved underskrivelse af en omlægningskontrakt eller ved godkendelse af en omlægningsplan.

Tabel 3: Omlægning ved forudgående godkendt økologisk drift i mindst tre år.

	Fuld Demeter-godkendelse
36 måneder	
De økologiske regler er blevet opfyldt.	Demeterregler er blevet opfyldt Høsten betegnes Demeter.
0	3 år (udgangspunkt) [#]

[#] Udgangspunktet for en omlægningsgodkendelse kan defineres f.eks. ved underskrivelse af en omlægningskontrakt eller ved godkendelse af en omlægningsplan.

Appendiks 1: Beregning af dyreenheder.

Gødningsmængderne/-enhederne bestemmer belægningsgraden.

En gødningsenhed svarer til 80 kg N og 70 kg P₂O₅. En dyreenhed (f.eks. en ko med en levende vægt på 500 kg) udskiller 0,7 gødningsenheder på et år.

Dyreart	Dyreenhed/dyr
Avlstyre	1,2
Køer	1,0
Kvæg over 2 år	1,0
Kvæg 1 – 2 år	0,7
Kalve	0,3
Får eller geder op til 1 år	0,02
Får eller geder over 1 år	0,1
Heste under 3 år, ponyer og små racer	0,7
Heste 3 år eller ældre	1,1
Grise til kødproduktion (20-50 kg)	0,06
Grise til kødproduktion (over 50 kg)	0,16
Avlsorner	0,3
Avlsøer (inklusive smågrise op til 20 kg)	0,55
Avlsøer uden smågrise	0,3
Smågrise	0,02
Æglæggende høns (uden opdræt/kyllinger)	0,0071
Høner	0,0036
Slagtefjerkræ (høns, slagtehøns)	0,0036
Ænder til kød	0,005
Kalkuner til kød	0,0071
Gæs til kød	0,0036

For de dyr, der producerer forskellige mængder gødning på grund af deres race eller produktionsniveau, skal der beregnes et gennemsnit.

Dyreenhederne beregnes på grundlag af det gennemsnitlige antal dyr, der er på bedriften i løbet af året.

Appendiks 2: Tilladte foderindkøb (kun godkendt økologisk foder må indkøbes).

Foder produceret på gården danner basis for dyrenes ernæring, og målet er fuldstændig selvforsyning. Hvis det alligevel er nødvendigt at indkøbe foder, skal der lægges særlig vægt på, at valget af foder er egnet til produktion af Demeter-kvalitetsprodukter.

Indkøbt foder skal prioriteres i følgende rækkefølge:

- 1) foder fra godkendte Demeter-bedrifter,
- 2) fra godkendte økologiske bedrifter,
- 3) fra bedrifter, der er kontrolleret i henhold til EF-regulativerne 2018/848 (eller tilsvarende kontrollerede bedrifter),
- 4) fra ekstensivt drevne områder, inkl. naturområder, hvor der ikke er anvendt kunstgødning eller kemiske pesticider.

Op til 50 % i gennemsnit af foderet regnet i tørstof må stamme fra arealer, som endnu ikke er fuldt godkendt, men dyrkes biodynamisk, og op til 20 % (tørstof) må stamme fra økologiske områder. Indkøbt Demeter omlægningsfoder og økologisk foder må tilsammen ikke overstige 50 % af den daglige ration regnet i tørstof. Foder af konventionel oprindelse er ikke tilladt. Demeterforbundet kan give tilladelse til indkøb af maksimum 50 % økologisk foder til svin og fjerkræ, hvis Demeter-foder ikke er tilgængeligt (dette skal dokumenteres).

Indkøb af foder skal rapporteres en gang årligt.

a) Drøvtyggerfoder

- Basisgrovfoder som hø, halm, ensilage, majs og roer
- Korn, klid, kornaffald
- Bælgfrugter
- Hø lavet af blade
- Urter
- Melasse
- Græs- og markafgrøder ikke nævnt andetsteds
- Foderblandinger af de ovennævnte ingredienser
- Frugt- og grøntsagsaffald
- Mælk og mejeriprodukter og biprodukter heraf

b) Grise

Foruden det i a) nævnte må desuden bruges:

- Mælk, mejeriprodukter og skummetmælkspulver uden tilsætningsstoffer
- Planteolier af naturlig oprindelse (under forudsætning af at der ikke er formodning om restkoncentrationer)
- Rent grøntsagsaffald
- Valle og æg

c) Fjerkræ

Foruden det i a) og b) nævnte må desuden bruges:

- Formalet paprika
- Formalet tørret urter og græs

d) Nødstilfælde

Følgende konventionelt produceret foder kan i en nødsituation* indkøbes for at afbøde struktur- og energimangler. Husk at få en dispensation fra Demeterforbundet (se appendiks 7, afsnit 24) foderet må ikke indeholde GMO'er.

- Staldfoder såsom hø, græsensilage, så vidt muligt fra gårde med lav produktionsintensitet
- Korn og biprodukter fra kornforarbejdning og mølleriaffald
- Bælgplanter (ingen ekstraktionskage)
- Oliefrø, oliekgær (presset), skrå
- Foderroer

* Mangler som opstår pga. uforudsete hændelser såsom naturkatastrofer, brandskader m.m.

Appendiks 3: Tilladte fodertilskud og tilsætningsstoffer.

- Salt
- Forkalket tang, foderkalk og kalk fra muslingeskaller
- Tang
- Mineralblandinger og vitaminer (ingen syntetiske aminosyrer)
- Stenmel, torskelevertran (kun til kødædende dyr), johannesbrød
- Planteolie, klid, ølgær, melasse som bærestof i mineralkoncentrater eller som hjælpemiddel til reduktion af støv eller som hjælpemiddel ved presning (max. 2 % af produktionsrationen)

Foderblandinger må ikke indeholde genetisk modificerede stoffer eller være fremstillet ved hjælp af genteknologi. Demeterforbundet skal forelægges skriftligt bevis herfor.

Følgende er tilladt som hjælpestoffer i forbindelse med ensileringsprocessen:

- Sukker af foderkvalitet
- Mel fra korn, der er produceret efter Demeterreglerne
- Mælkesyrefremmende midler

- Valle
- Melasse, salt, våde og tørre afklip

For at sikre foderets kvalitet i år med dårlige vejrforhold:

- Organiske syrer (GMO-fri)

Appendiks 4: Tilladte og begrænsede gødnings- og jordforbedringsmidler.

I princippet skal bedriften stræbe efter at være selvforsynende med husdyrgødning og anden gødning. Indkøb af de anførte gødningsmidler på listerne 1. til 4. nedenfor bør kun ske efter behov.

Anvendelse af indkøbte materialer kræver særlig omhyggelighed med hensyn til deres indvirkning på Demeter-produkternes kvalitet. De biodynamiske kompostpræparater skal anvendes. Indkøbte materialer skal deklareres i den årlige godkendelsesprocedure. I nogle tilfælde kræves en test for forureninger. Nye gødningsmidler kan kun afprøves med tilladelse fra Demeterforbundet og Landbrugsstyrelsen.

Det, som ikke står i de nedenstående lister er ikke tilladt at bruge, da listerne er positivlister.

1. Indkøbt gødning og jordforbedringsmidler fra Demeter-bedrifter og godkendte økologiske bedrifter:

- Kompost
- Staldgødning, semiflydende gødning fra dyr (også efter biogasudvinding)
- Flydende gødning fra planter
- Organisk affald (afgrøderester efter høst osv.)
- Halm
- Champost

2. Indkøbt gødning og jordforbedringsmidler af ikke-økologisk oprindelse:

- Halm og andre plantematerialer
- Biprodukter fra forarbejdningen (gødning lavet af horn, benmel eller kødbenmel, tørret blod, hår og fjer og lignende produkter, hvis muligt fra økologiske eller biodynamiske godkendte besætninger*) som tilsætning til staldgødning, komposteret med tilsætning af biodynamiske præparater.
- Fisk, komposteret eller fermenteret med præparaterne. Der kan kræves undersøgelse for tungmetaller. Fabriksfiskemel eller fiskeaffald fra fiskeopdræt er ikke tilladt.
- Tangprodukter.
- Savsmuld, bark, og træaffald (må ikke være forurenede med fungicider og insekticider) og træaske fra ubehandlet træ.
- Tørv/spagnum uden syntetiske tilsætningsstoffer kan anvendes til frøplanteproduktion hvis intet andet alternativ er tilgængeligt. Tangprodukter og tørv/spagnum skal anvendes sparsomt af hensyn til ressourceudtømmning.
- Have/parkaffald ('kommunekompost') – skal overholde grænseværdier for tungmetaller jvf EU 889/2008
- Mikrobiel eller plantebaserede kompost-aktivatorer
- Humic og fulvic syrer
- Jord-innokulater, f.eks. fermenteret korn, N-fikserende bakterier, Mycorrhiza, Rhizobia bakterier
- Fermenteret melasse*.
- Knuste ricinusfrø.
- Vandopløselige tangekstrakter
- Planteekstrakter og -præparater
- Mikrobielle eller plantebaserede kompostaktiveringsmidler
- Jordpodninger (f.eks. algeekstrakt, fermenteret korn, N-fikserende bakterier, Mycorrhiza, Rhizobia bakterier)
- Spiringsstimulerende midler (f.eks. stenmel, naturligt forekommende polymerer)
- Tilsætningsstoffer i gødning (f.eks. calciumkarbonat, zeolite)

3. Indkøbt gødning og jordforbedringsmidler af naturlig mineralsk oprindelse:

- Stenmel (sammensætningen skal være kendt)
- Pulveriseret ler (f.eks. bentonit).
- Kalciumklorid (CaCl_2 ; mod priksyge i æbler)
- Kalkgødning, i princippet skal typer der opløses langsomt anvendes (dolomit, kalciumkarbonat, muslingeskaller, forkalket havtang - kun fra døde havaflejringer eller fossile former på land.
- Hurtig opløseligt kalk: Brændt kalk må kun anvendes til desinfektion.

3.1. Kun hvis resultater af en jordprøve, vævs-/bladanalyse eller andre mangelsymptomer viser et behov og der foreligger en erklæring fra en landbrugskonsulent og dispensation fra Landbrugsstyrelsen, kan følgende materialer anvendes. Kopi af dispensation sendes til Demeterforbundet:

- Naturligt råfosfat, med lavt indhold af tungmetaller
- Thomas slagger
- Rå kaliumsalte, kaliummagnesiumsulfat ($\text{K}_2\text{Mg}(\text{SO}_4)_2$) og kaliumsulfat (klorindhold max. 3 %) Kun fra naturligt forekommende mineraler (kun fysisk separation er tilladt)
- Magnesiumsulfat (MgSO_4)
- Svovl
- Sporstoffer

4. Substrater, jord, potter og teknisk hjælpemateriale/støttemateriale

- Nedbrydelige potter
- Nedbrydeligt bindemateriale
- Substrat til pressede potter (efter disse regler)
- Dyrkningssubstrat (efter disse regler)
- Substrattilsætningsstoffer (vermiculit, lavasten, perlite)

* skal opfylde kravene i Annex 1 til EF-forordning 834/2007 og 889/2008 og for benmel og kødbenmel kravene i EF-forordning 1069/2009 for kategori 3.

Ikke tilladte produkter:

Alt, som ikke står på denne liste, samt følgende, som for klarheds skyld bør nævnes:

- Halv flydende og flydende gødninger
- Fiskemel fra fabrikker og fiskeaffald fra dambrug
- Guano
- Husdyrgødning fra dyr fodret med GMO foder
- Kommunalt ikke-grønt affald
- Kloakaffald
- Syntetiske kvælstof produkter
- Chile salpeter/natrium nitrat
- Vandopløselige fosfor gødninger
- Rene Kalli salte (med klorindhold >3%)
- Hurtigt opløselige kalkprodukter

Appendiks 5: Tilladte materialer og metoder til plantepleje- og beskyttelse.

De materialer som er anført på nedenstående lister, specielt under punkt 3. og 4. må kun anvendes i tilfælde af dokumenteret behov, og kun hvis de biodynamiske forholdsregler (f.eks. rytmisk anvendelse af kiselpræparatet til insektkontrol eller foraskningsmetoder) ikke kan bringe problemet under kontrol. Enhver anvendelse efter alvorlige katastrofer kræver godkendelse af Demeterforbundet. Man bør være opmærksom på, at anvendelse af visse materialer (f.eks. svovl, pyrethrum) muligvis kan true insektpopulationen af naturlige predatorer. Nye materialer og metoder kan kun afprøves med tilladelse fra Landbrugs-styrelsen og Demeter International. Hvis kommercielle midler indkøbes, må man være omhyggelig med at sikre, at de er fri for bestanddele

der er forbudte i Demeterreglerne, og at de ikke er producerede med genteknologiske metoder.

1. Biologiske stoffer og teknologier

- Fremme og anvendelse af naturlige midler til bekæmpelse af skadedyr på planter (naturlige predatorer af mider, snyltehvepse osv.)
- Steriliserede haninsekter
- Insektfælder (farvede plader, klæbende fælder, tiltrækningsstoffer)
- Feromoner (kønstiltrækningsstoffer; tiltrækningsstoffer i fælder og dispensere)
- Mekaniske metoder (mekaniske fælder, sneglehegn og lignende metoder)
- Afskrækningsmidler (ikke-syntetiske stoffer til at afskrække og fordrive skadedyr). Anvendes kun på plantedele, der ikke er bestemt til konsum af mennesker og dyr.
- Maling (f.eks. insektkalk)

2. Hjælpemidler og materialer til fremme af plantesundhed

Midler som fremmer planters modstandsdygtighed og hæmmer skadedyr og sygdomme, f.eks.:

- Plantemidler (f.eks. brændenældegødning, padderokte, malurtte osv.), propolis, mælk og mælkeprodukter, homøopatiske præparater.
- Vandglas (Natriumsilikat, Kaliumsilikat)
- Kvantssand, aluminiumsilikat/kaolin
- Chitosan
- Tilsætningsstoffer: Klæbemidler, befugtningshjælpemidler, emulgatorer, olie
- Yderligere produkter, der er godkendt og offentliggjort af Demeter International.

3. Midler til brug mod svampeangreb

- Vandopløseligt svovl i frugtplantager og på vingårde
- Kaliumbikarbonat*
- Tea tree-olie (*Melaleuca alternifolia*)
- Mikroorganismer / bakteriepræparater
- Natrumbikarbonat*

4. Midler til bekæmpelse af skadedyr

- Mikroorganismer, virus, svampe- og bakteriepræparater (f.eks. *Bacillus thuringiensis*, Granulose virus),
- Spinosad efter tilladelse fra Demeterforbundet.
- Pyrethrumekstrakter og -pulver, men ikke til svampeproduktion (må ikke indeholde syntetiske pyrethroider og ingen kunstige synergister). Anvendelse som beskyttelse på lager er kun tilladt, hvis der ikke indgår kemiske synergister i produktet. Samme regel gælder i landbrugsproduktion, hvis midler med lige så effektive naturlige synergister er tilgængelige.
- Kvassia te.
- Olieemulsioner (uden syntetiske kemiske insekticider) baseret på planteolier, på alle afgrøder.
- Olieemulsioner (uden syntetiske insekticider) baseret på mineralolie når det gælder flerårige afgrøder – kun før blomstring (planter der blomstrer hele året er undtaget) og kun hvis effektive planteolier ikke er tilgængelige.
- Kaliumsæbe (blød sæbe)*, fedtsyrer
- Gelatine*, hydrolyserede proteiner
- Jern (III) ortofosfat (molluscicid)*
- Azadirachtin (Neem - insekticid)*
- Antikoagulerende rottegift til brug i stalde og andre bygninger (kun i fælder så det ikke er farligt for andre dyr).
- Stenmel*, kaffe*
- Midler til brug i stalde og på dyr: Diatoméjord, klæbende fluebånd, æteriske olier.

5. Tilladte hjælpemidler i flerårige afgrøder/*for specialafgrøder, flerårige afgrøder og prydblplanter*

- Diatoméjord*
- Calciumhydroxid

- I tilfælde af behov kan der anvendes kobber, således at den gennemsnitlige mængde, der anvendes over 7 år ikke overstiger 3 kg/ha/år, helst med et maksimum på 500 g/ha/sprøjte. I vin- og humleproducerende regioner med højt svampetryk kan den pågældende organisation give en dispensation for anvendelse af en gennemsnitlig mængde på op til 4 kg/ha/år over 5 år. Dette er begrænset til druer og humle (APP 25, se bilag 7).
- Svovl og svovlkalk (fungicid, insekticid, acaricid)*

*) såfremt de opfylder kravene i Annex II, EC regulation 834/2007, 889/2008 og økologireglerne.

Appendiks 7: Godkendelse af dispensationer.

Følgende undtagelser er fastsat i de internationale Demeter-standarder og kan godkendes af Demeterforbundet i Danmark. Alle godkendte undtagelser skal registreres og indberettes årligt til Demeter Internationals regel-instans (Accreditation Council).

Nr.	Beskrivelse	Reference-kapital	Yderligere kriterier/restriktioner
1	Indkøb af ubehandlede frø eller udplantningsmateriale af konventionel oprindelse.	6.1.2.2. / 6.1.2.3.	
1A	Indkøb af gødning fra dyr fodret med GMO-foder.	6.1.3.2.	Komposteret separat mindst et år.
1B	Varmebehandling af jord i drivhuse.	6.1.5.5.	Umiddelbar anvendelse af præparaterne efter dampsterilisering.
1C	Sterilisering af dyrkningssubstrat til svampe.	6.1.7.7.	Omgående anvendelse af kompostpræparaterne efter sterilisering og før podning.
2	Jord holdes fri for vegetation.	6.1.7.	Første år efter udplantning eller permanent i halvtørre klimaer.
3	Nye afgrøder og produktionsmetoder (f.eks. nye gødningsmidler, plantebeskyttelses- og planteplejemidler).	6.1.6.1	Procedurer for at et land kan opnå dispensation for nye metoder skal opholdes.
4	Benyttelse af områder med høj bevaringsværdi og rydning af uberørte skove.	6.1.9.1.	
4A	Ingen præparatanvendelse på stejle og ufremkommelige steder.	6.2. / 6.3.6.6.	
5	Ingen dyr på bedriften (dyr der æder grovfoder).		Kan midlertidig dispensers, hvis der indgås samarbejdsaftale med en husdyrbedrift
5A	Samarbejde mellem bedrifter.	6.3.4.	Begrænsninger sammenlign 6.3.4.
6	Opbinding af husdyr.	6.3.5.	Se økologireglerne.
8	Undtagelser fra kravene vedrørende stalde og udendørsarealer.	6.3.5.	Yderligere krav sammenlign med 6.3.5.
9	Dyrenes adgang til græsarealer eller mangel på friluftsarealer for kvæg.	6.3.5. / 6.3.5.1.	
10	Mangel på friluftsarealer for grise.	6.3.5.3	
11	Afhorning og afhornet kvæg, kun under særlige omstændigheder og med en plan for ophør (dispensation ikke mulig for nye avlere).	6.3.5.1.	
12	Mangel på adgang til udendørsarealer for fjerkræ og vand for andefugle.	6.3.5.4.	
13	Begrænsning af indkøbt økologisk foder.	6.3.6.2. / 6.3.6.9. / 6.3.6.10	

14A	Mindre end 3 kg hø/dyr ved vinterfodring. 14 DK: Indkøb af foder.	6.3.6.3. / 6.3.6.4. /	Ensilage eller halm som erstatning.
15	Dyr i pleje.	6.3.6.7.	
16	Fælles græsarealer.	6.3.6.8.	
17	Konventionelt foder til unge kalkuner	6.3.6 / 6.3.6.10.	Max. 10 % op til den 10. uge
18	Indkøbte dyr (kvæg).	6.3.8.1.	Op til 40 % af besætningen, yderligere begrænsninger se 6.3.8.1.
19	Indkøb af smågrise af konventionel oprindelse.	6.3.8.5.	Kan max. sælges som "Under omlægning til Demeter".
20	Indkøb af hanekyllinger/andre slagtekyllinger af konventionel oprindelse.	6.3.8.6.	
20.A	Brug af søstjernemel til fodring af fjerkræ		Det skal dokumenteres, at søstjernemelet ikke er en bifangst, og at Pfas og pesticidindhold indholdet ikke overstiger normerne.
21	Forlængede omlægningsperioder, parallelproduktion af flerårige planter og ikke-økologisk dyrehold.	6.3.11. 6.3.11.2. 6.3.11.4.	Op til fem år for flerårige planter (ikke græsarter) og pryddplanter (yderligere begrænsninger se 6.3.11.2.); Konventionelt husdyrbrug op til tre år (hvis det opgives efterfølgende), Økologisk husdyrbrug op til fem år.
24	For at bruge en gennemsnitlig mængde på op til 4 kg/ha/år af kobber over 5.		Ikke tilladt i Danmark jævnfør Miljøstyrelsen.

Alle ovenfor nævnte dispensationer kræver godkendelse af Demeterforbundet, undtagen nr. 3, som skal godkendes af Demeter International. Ansøgning skal indsendes inden brug, og gives op til 3 år.

Appendiks 8: Minimumsalder ved slagtning af fjerkræ.

Fjerkræarter	Minimumsalder (dage): Slagtealder
Kyllinger	81
Pekingænder	49
Moskusænder (hundyr)	70
Moskusænder (handyr)	84
Gråænder	92
Perlehøns	94
Kalkuner og gæs	140

Appendiks 9: Produkter, der må bruges til rengøring og desinficering af bygninger og anlæg til husdyr (f.eks. udstyr og redskaber):

kalium- natriumsæbe
vand og damp
læsket kalk
kalk
ulæsket kalk

natriumhypoklorid (f.eks. blegevand)
kaustisk soda (natriumhydroxid)
kaliumhydroxid
hydrogenperoxid/brintoverilte
naturlige planteekstrakter
citronsyre, pereddikesyre, myresyre, mælkesyre, oxalsyre og eddikesyre
alkohol
salpetersyre (mælke- og mejeriudstyr)
fosforsyre (mælke- og mejeriudstyr)
produkter til rengøring og desinficering af yver og malkeudstyr
natriumkarbonat

Appendix 10: Biodynamiske præparater

Kvalitetssikring for brug og produktion af de biodynamiske præparater.

Dette appendix er en anbefaling. Reglerne fremgår af kapitel 6.2. Biodynamiske præparater

Generelle aspekter

- De biodynamiske kompost og sprøjtepræparater (præparater) er lavet af naturlige og organiske materialer og brugt i meget små mængder til at øge livet jorden, planternes vækst og kvalitet og husdyrenes helbred. De fungerer som en slags 'bio-regulator', som styrker selvreguleringen af biologiske systemer – som hele bedriftens biologiske cyklus.
- De er essentielle i biodynamisk landbrug og derfor en anerkendt betingelse i det Internationale Biodynamiske Regelsæt.
- Fremstillingen af præparater finder sted på bedriften eller i præparatkredse i samarbejde mellem flere bedrifter. Metoden involverer bestemte plantematerialer (røllike, kamille, brændenælde, egebark, mælkebøtte og baldrian), kogødning og kvarts, som placeres og fermenteres i jorden i en bestemt periode, oftest et halvt år.
- Mængden af præparater pr ha er: 500/500P: 50-300 g, 501: 2.5-5 g og af kompostpræparaterne bruges 1-2 cm³ af hver for hver 10 m³ kompost eller dybstrøelse/gylle.
- 500 og 500P spredes i starten af planternes vegetative fase, eller efter høst af den certificerede afgrøde (frugt, græs etc) mindst 1 gang om året med 50 g/ha. 501 spredes når planternes udviklingsstade er rigtig, mindst 1 gang om året med 2,5 g/ha.
- For afgrøder, som høstes flere gange om året eller kontinuerligt anbefales det at sprede præparaterne mindst tre gange årligt
- Præparaterne opbevares på gården i glas i en isoleret trækasse.

Anbefalet litteratur:

Wistinghausen, Wistinghausen og König (2001 dansk udgave): Vejledning i fremstilling af biodynamiske præparater, hæfte 1

EFTERSKRIFT

De internationale **Demeter**-produktionsregler, som er grundlaget for de danske regler, er udviklet af medlemmer af arbejdsgruppen for internationale Demeter-regler. Rådgivere, såvel som lokale arbejdsgrupper for biodynamisk jordbrug og enhver praktisk arbejdende landmand har haft mulighed for at bidrage til denne udviklingsproces, gennem deltagelse i møder i de respektive organisationer. Reglerne godkendes af den Biodynamiske Federation Demeter International, FBFI.

Reglerne bliver forudsætningen for Demeter-godkendelse ifølge aftale mellem BFDI og de respektive organisationer i de forskellige lande.

Den nuværende version af reglerne opstod i samarbejde mellem de som er involverede i det praktiske arbejde, rådgivning og videnskab. De er et spejlbillede på et vidensstadium ved et bestemt

tidspunkt. Derfor er udviklingen af reglerne en vedvarende proces.

Forslag til tilføjelser eller ændringer skal sendes til koordinatoren for arbejdsgruppen for internationale Demeterregler ved "Biodynamic Federation Demeter International (BFDI)":
The Standards Committee, BFDI.

Disse regler gælder for alle produktionsbedrifter – landbrug, handelsgartnerier, og frugtplantager – som har, eller ønsker, en Demeter-autorisation, indtil de efterfølges ved indførelse af en forbedret version.

Alle Demetergodkendte bedrifter, skal også være økologisk certificeret. Den gældende Økovejledning 2024 udkom 1. februar 2024.

De forskellige brancher kan også lave regler, som er skrapere end Økovejledningen – og Demeterreglerne.